

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Pavla Trachtová

SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: 23.3.2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze 23.3.2009

.....

Poděkování

Děkuji panu doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah

Cíl diplomové práce	3
POJEM, HISTORICKÝ VÝVOJ, OBSAH A FUNKCE SJM	5
1.1. Pojem.....	5
1.2. Historický vývoj	7
1.3. Obsah SJM	9
1.4. Funkce SJM.....	10
2. VZNIK , TRVÁNÍ A SPRÁVA SJM.....	11
2.1. Vznik SJM.....	11
2.2. Trvání SJM.....	14
2.3. Správa SJM.....	15
3. ROZSAH SJM.....	18
3.1. Rozsah SJM.....	18
3.2. Zdroje	19
3.3. Právní tituly nabytí majetku do SJM.....	20
3.4. Výlučný majetek.....	22
3.5. Závazky	25
4. MODIFIKACE SJM A PŘEDMANŽELSKÉ SMLOUVY.....	27
4.1. Modifikace SJM	27
4.1.1. Rozšíření rozsahu SJM.....	28
4.1.2. Zúžení rozsahu SJM	29
4.1.3. Změna doby vzniku SJM.....	31
4.1.4. Změna správy SJM.....	32
4.2. Předmanželské smlouvy	33
5. ZÁNİK A OBNOVENÍ SJM.....	33
5.1. Zánik SJM	33
5.1.1. Zánik při zániku manželství	34
5.1.2. Zánik za trvání manželství.....	34
5.2. Obnovení SJM.....	35
6. VYPOŘÁDÁNÍ SJM	36
6.1. Obecně o vypořádání.....	36
6.1.1. Vypořádání SJM dohodou.....	37
6.1.2. Vypořádání SJM soudním rozhodnutím.....	40

6.1.3.	Zákonná domněnka	44
6.2.	Vypořádání dle insolvenčního zákona.....	45
6.3.	Vypořádání v případě smrti	46
7.	Úprava majetkových vztahů manželů v návrhu občanského zákoníku	46
7.1.	Stávající právní úprava	46
7.2.	Úprava majetkových vztahů manželů v návrhu nového občanského zákoníku	47
	Zákonný režim.....	48
	Správa v zákonném režimu	50
	Smluvený režim.....	51
	Režim založený rozhodnutím soudu	53
	Režim oddělených jmění	54
	Správa ve smluveném režimu.....	55
	Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu.....	56
	Ochrana třetích osob.....	56
	Vypořádání společného jmění	57
	Některá ustanovení o bydlení manželů.....	59
	Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí.....	61
8.	Závěr.....	62
9.	Seznam použitých zkratk.....	64
10.	Použitá literatura a judikatura.....	65
11.	Seznam příloh.....	69
12.	Příloha č. 1:.....	70
13.	Resumé a klíčová slova	73

Cíl diplomové práce

Společné jmění manželů je stejně jako ostatní instituty občanského práva nyní velmi aktuálním tématem. Již i široké veřejnosti je totiž známo, že se v uplynulých letech vedly intenzivní práce na rekodifikaci občanského práva. Nyní se návrh nového občanského zákoníku¹, který nám přináší mnoho změn včetně novinek v oblasti majetkového práva mezi manžely, ocitá téměř před procesem schválení.

Ráda bych ve své práci objasnila celou problematiku institutu společného jmění manželů. Chtěla bych zhodnotit jeho fungování a zmínit sporné otázky, které v praxi v souvislosti se společným jměním vznikaly.

Nedostatky ustanovení o společném jmění v platném občanském zákoníku zčásti pramení i z nedostatků celého občanského zákoníku. Ten vznikl již v roce 1964 a za existence socialistického režimu, jehož idey se i v tomto soukromoprávním kodexu odrazily.

V důsledku změn po roce 1989 došlo k úpravám i v rámci manželského majetkového práva, nově byla dána možnost společné jmění (tehdy ještě bezpodílové vlastnictví) smluvně upravit. To byl první krok k modernímu uspořádání majetkových vztahů manželů.

Ač se nám na první pohled může stávající úprava společného jmění v občanském zákoníku zdát vcelku jasnou a bezproblémovou, pronikneme-li do hloubky této problematiky, najdeme mnoho otázek zákonem neupravených, se kterými se praxe každý den potýká. Některé zajímavé bych ve své práci ráda zmínila.

Mnoho sporných otázek bylo judikaturou vyřešeno již za existence minulé právní úpravy, tj. bezpodílového spoluvlastnictví manželů, která platila až do 1.8.1998. Vzhledem k tomu, že se jedná o instituty lišící se v některých ohledech obsahově pouze minimálně, lze mít důvodně za to, že judikaturu vztahující se k minulé právní úpravě můžeme přiměřeně použít i dnes za existence společného jmění. Vycházím z ní tedy přiměřeně i ve své práci.

Významný problém v současné úpravě spatřuji v nedostatečné ochraně majetku jednoho manžela před manželem druhým, popř. před třetími osobami.

¹ Návrh občanského zákoníku. Návrh po zpracování připomínek. Hlavní zpracovatelé Eliáš, K., Zuklínová, M. Ministerstvo spravedlnosti. (citováno k 23.3. 2009) <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

Na druhou stranu však ani třetím osobám, vstupujícím do závazkových vztahů s manžely či jedním z nich nelze upřít jistou ochranu jejich práv. Je tedy jasné, že v úpravě práv těchto subjektů je třeba najít určitý kompromis. Naše právní úprava však určité vyvážené řešení zatím postrádá.

Jistým nedostatkem je i roztržitost úpravy, protože není obsažena pouze v zákoníku občanském, ale určitá ustanovení výrazně zasahující do majetkových poměrů manželů nalezneme též v zákoně trestním, zákoně insolvenčním či občanském soudním řádu, občanský zákoník však na ně žádným způsobem neodkazuje.

Jak již jsem výše uvedla, chci o úpravě společného jmění pojednat komplexně. V neposlední řadě bych také ráda zmínila právě onu úpravu majetkových vztahů manželů obsaženou v návrhu nového občanského zákoníku. Chystám se ve své práci tuto úpravu objasnit, ale též některá její ustanovení krátce srovnat s platným právním stavem a pozastavit se nad tím, co nám přináší nového, a co zůstalo ze současné právní úpravy zachováno.

Ve své práci jsem vycházela z právních předpisů platných ke dni 23.3.2009 a z návrhu občanského zákoníku po zpracování připomínek ve znění ke stejnému dni.

POJEM, HISTORICKÝ VÝVOJ, OBSAH A FUNKCE SJM

1.1. Pojem

Společné jmění manželů je zákonná právní forma uspořádání vzájemných majetkových práv mezi manžely.²

SJM můžeme též definovat jako druh majetkového společenství, které může vzniknout a existovat pouze mezi manžely.

V oblasti majetkových vztahů mezi manžely existují dva legislativní přístupy. Jedná se o dva odlišné režimy. Prvním je režim oddělených majetků, podle jehož principů manželé i po uzavření manželství nabývají majetek a přijímají závazky pouze do svého výlučného vlastnictví a žádný společný majetek nevzniká. Druhým režimem je pak opačně koncipované majetkové společenství, kdy manželé po uzavření manželství nabývají majetek a přijímají závazky společně. Podle shora uvedeného je jasné, že úprava SJM vychází z režimu majetkového společenství.

Majetkové společenství může být tedy buď univerzální (zahrnující veškerý majetek, včetně toho, který měli manželé každý ve svém vlastnictví před uzavřením manželství) nebo omezené (které se vztahuje pouze na určitý okruh věcí). Česká právní úprava vychází z omezeného majetkového společenství manželů.

Majetek je souhrn majetkových hodnot (věcí, pohledávek, jiných práv a hodnot ocenitelných penězi) náležející určitému subjektu.³

Jměním se obecně označuje souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot patřících určité sobě (aktiv), a souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot, které tato osoba dluží jinému (pasiv).⁴

Určit vzájemný poměr pojmu majetek a pojmu jmění pak není vůbec složité, protože jak z obou definic přímo vyplývá, pojem majetek a jmění jsou v podstatě totožné.

² Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: Beck, 2006. str. 583

³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník I. Komentář*. Praha: Beck, 2008.

⁴ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2., rozš. vydání. Praha: ASPI, 2007. str.65

Zde by bylo vhodné objasnit vzájemný vztah institutu podílového spoluvlastnictví a společného jmění manželů, které jsou společně upraveny ve stejné marginální rubrice občanského zákoníku. Společné pro oba instituty je to, že jedna a táž věc nerozdělená patří současně více osobám, v případě společného jmění dvěma. Jedná se o podvojně spoluvlastnictví manželů. Každý z manželů je úplným vlastníkem celé věci ze společného jmění manželů, ve svém vlastnictví je však omezen stejným vlastnickým právem druhého manžela.⁵

Společné jmění tedy chápeme jako spoluvlastnictví⁶, kdy manželé jsou spoluvlastníky společných věcí, přičemž míra jejich účasti na tomto vlastnictví není na rozdíl od podílového spoluvlastnictví vyjádřena podílem.⁷ Z toho vyplývá, že jejich spoluvlastnictví je bezpodílové. Ač je tedy „bezpodílové spoluvlastnictví manželů“ institutem již překonaným společným jměním manželů, a je dle judikatury zcela jiným institutem⁸ než společné jmění manželů, není pochyb, že v chápání míry účasti na vlastnictví ke společným věcem jeho přeměnou nedošlo k žádným změnám.

Rozdíl od podílového spoluvlastnictví spatřujeme dále i v okruhu osob, které mohou být subjekty, u společného jmění jsou to pouze manželé. Společné jmění nemůže být kdykoliv zrušeno a vypořádáno, jako podílové spoluvlastnictví, což má za účel zajišťovat určitou míru stability majetkových vztahů manželů.

SJM je základním institutem manželského majetkového práva, kdy manželským majetkovým právem se rozumí právní úprava veškerých majetkových vztahů, k jejichž vzniku

⁵ R 42/1972: Každý z manželů má vlastnické právo k celé věci v bezpodílovém vlastnictví (společném jmění), jež je ovšem omezeno stejným právem druhého manžela.

⁶ Z odůvodnění Rozsudku NS sp.zn. 22 Cdo 700/2004: „K argumentaci výše citovaným ustanovením § 114 odst. 3 ObchZ dovolací soud poznamenává, že podle jeho názoru v případě, kdy vlastníky jedné věci je více osob, musí jít vždy o spoluvlastnictví, a to i v případě, kdy věc náleží do společného jmění manželů z důvodu uvedeného v § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ. Jsou-li oba manželé vlastníky celé věci a nelze-li hovořit o existenci podílu každého z nich na takové věci, nelze než dospět k závěru, že přes určitou transformaci institutu bezpodílového spoluvlastnictví do společného jmění manželů jde stále o pokračující bezpodílové spoluvlastnictví. Individuální vlastnictví dvou osob k téže věci je logický nesmysl. Zvláštnost společného jmění manželů jako formy spoluvlastnictví pak spočívá v tom, že jeho předmětem může být i majetek nehmotné povahy a závazky, které nejsou věcmi ve smyslu § 119 ObčZ. Proto jsou ustanovení občanského zákoníku upravující společné jmění manželů - § 143 až § 151 – také ustanoveními upravujícími spoluvlastnictví.”

⁷ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2., rozš. vydání. Praha: ASPI, 2007 str.49

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 30 Cdo 1803/2000: Společné jmění manželů a bezpodílové spoluvlastnictví manželů jsou dva rozdílné instituty, a to pojmenováním, předmětem, rozsahem, obsahem i zánikem. Pokud bylo za trvání jednoho manželství soudem zrušeno bezpodílové spoluvlastnictví manželů jako institut manželského majetkového práva, nemohlo dojít k jeho transformaci ve společné jmění manželů jako nového institutu manželského majetkového práva.

dochází v důsledku uzavření manželství, bez zřetele k tomu, ve kterém právním odvětví jsou upraveny⁹.

V užším slova smyslu se manželským majetkovým právem rozumí jen právní úprava vtažů mezi manžely upravená v občanském zákoníku ke společnému majetku, a majetkové vztahy mezi manžely¹⁰.

V širším slova smyslu sem patří např. majetkové důsledky, které má uzavření manželství v oblasti uspokojování trvalých bytových potřeb manželů. Občanský zákoník totiž upravuje formu společného nájmu bytu manžely.¹¹ Dopad má uzavření manželství i na úpravu dědického práva, kdy se manžel v případě smrti druhého manžela řadí do 1.dědické skupiny spolu s dětmi.¹²

SJM je především vnímáno jako komplexní majetkové společenství zahrnující jak věci a práva, tak i závazky. Celkové pojetí SJM vyjadřuje právní jednotu a nedělitelnost manželů, rovnoprávné postavení obou pohlaví a vzájemnou ekonomickou solidaritu.

1.2. Historický vývoj

Kořeny právní úpravy většiny dnešních právních institutů nalzáme v právu římském, v oblasti manželského majetkového práva tomu bude trochu jinak. Manželské majetkové právo obecně bylo v průběhu staletí spíš právem zvykovým, a proto původ dnešní písemné úpravy tohoto institutu musíme hledat až v mnohem novodobější historii.

Prvním významným pramenem, který upravoval uspořádání majetku manželů, byl ABGB neboli Obecný zákoník občanský z roku 1811. ABGB vycházel z úplně opačné úpravy než zákoník dnešní. Základním uspořádáním majetkových poměrů mezi manžely byl princip odděleného majetku s možností snoubenců založit společný majetek ve formě takzvaného společenství statků¹³, a to uzavřením svatební smlouvy. Pokud snoubenci takovouto smlouvu neuzavřeli, nic se na jejich majetkových poměrech uzavřením manželství nezměnilo a nadále

⁹ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2., rozš. vydání. Praha: ASPI, 2007. str.11

¹⁰ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2., rozš. vydání. Praha: ASPI, 2007. str.11

¹¹ § 703 a násled. občanského zákoníku

¹² § 473 ost. 1 o.z.: V první skupině dědí zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejným dílem.

¹³ § 1233 ABGB

nabývali pouze do svého vlastnictví. V pochybnostech však sporný majetek připadl manželovi.

I přes značnou kritiku nerovného přístupu k manželkám za první republiky tento režim oddělených majetků na našem území trval až do roku 1950, kdy k 1. lednu tohoto roku nabyt účinnosti Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., který zavedl institut zákonného majetkového společenství manželů. Důležitým pojmem byl „Získaný majetek“, ten byl společný, a zahrnoval veškeré jmění nabyté manžely či jedním z nich za trvání manželství kromě věcí získaných darem, děděním či věci sloužící osobní potřebě nebo výkonu povolání. Do získaného majetku patřily i veškeré majetkové přírůstky. Získaným majetkem byly však pouze výše uvedené věci nabyté po 1.lednu 1950, pro věci nabyté před tímto datem platila stará právní úprava ABGB. Obvyklou správu společného majetku mohl vykonávat každý manžel sám, záležitosti nad její rámec vyžadovaly souhlas druhého manžela. Zákonné majetkové společenství zanikalo smrtí, rozvodem, ale též prohlášením manžela za nesvéprávného. Následovalo vypořádání dle pravidel obsažených v zákoně.¹⁴ Tehdejší úprava umožňovala také změny rozsahu a výkonu správy smlouvou ve formě notářského zápisu.¹⁵

Zákonné majetkové společenství manželů přetrvalo pouze do roku 1964, kdy úprava majetkových vztahů manželů byla vyňata z práva rodinného a začleněna do z.č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Majetkové vztahy mezi manžely získaly v novém občanském zákoníku zcela novou podobu i název. Předmětem nového institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dále jen „BSM“) byly věci, které mohly být předmětem osobního vlastnictví, vyňaty byly věci nabyté darem, děděním, věci osobní potřeby a věci sloužící výkonu povolání jednoho z manželů. Stejně jako dnes, byl též vyloučen majetek nabytý před uzavřením manželství jedním z manželů.

V praxi tedy hlavním zdrojem BSM byly příjmy z pracovního poměru, z členství v JZD či ze sociálního zabezpečení, odměny a honoráře umělců a příjmy z nakladatelských smluv¹⁶. Pohledávky a dluhy na rozdíl od dnešní právní úpravy do BSM nepatřily.

I přes dobové převážně kladné hodnocení, vykazoval institut BSM některé nedostatky, které se pokusila vymýtit novela provedená zákonem č.131/1982 Sb. Především zavedla

¹⁴ § 27 a 28 z.č.265/1949 Sb., o právu rodinném

¹⁵ § 29 z.č.265/1949 Sb., o právu rodinném

¹⁶ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2., rozš. vydání. Praha: ASPI, 2007. str.43

relativní neplatnost u některých právních úkonů manželů namísto neplatnosti absolutní a zavedla nově domněnku vypořádání BSM.

Úprava BSM byla úpravou naprosto kogentní s nulovou možností smluvní volnosti, která byla částečně zmírněna až velkou novelou občanského zákoníku provedenou z.č. 509/1991 Sb. Další novela zasahující do úpravy BSM následovala v roce 1992¹⁷.

Bezpodílové spoluvlastnictví manželů se s účinností z.č. 91/1998 Sb., tj. k 1.8.1998 přeměnilo na společné jmění manželů za podmínky, že k tomuto dni existovalo.

Novinkou u společného jmění oproti BSM bylo zahrnutí závazků do předmětu SJM, stejně jako věcí sloužících k výkonu povolání. Manželům bylo umožněno smlouvou ve formě notářského zápisu zúžit či rozšířit rozsah společného jmění a byla stanovena zákonná domněnka, že není-li prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů.¹⁸

1.3. Obsah SJM

Obsahem SJM chápeme práva a povinnosti, které vzniknou v rámci manželství buď mezi manžely navzájem, nebo mezi manžely a třetími osobami.

Práva a povinnosti manželů upravuje § 145 o.z.¹⁹ (o těch je podrobněji pojednáno v kapitole Správa SJM)

Zde bych ráda zdůraznila potřebu ochrany práv 3. osob v závazkových vztazích s manžely. Nejen manželé potřebují ochranu ve věcech majetkových vůči sobě navzájem, a vůči třetím osobám, ale i 3. osobám musí být zákonem poskytnuty určité záruky a jistoty, v případech kdy vstupují do závazkových vztahů s manžely. Je nezbytné, aby tato ochrana byla vyjádřena zákonem výslovně a nevznikala tak právní nejistota.

¹⁷ z.č. 264/1992 Sb. , kterým se mění a doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský zákon) a mění a doplňují některé další zákony

¹⁸ viz § 144 občanského zákoníku, v platném znění

¹⁹ § 145 o.z. (1): Majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně. (2) Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný. (3) Závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně. (4) Z právních úkonů týkajících se společného jmění manželů jsou oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně.

Snahu zákonodárce ochránit třetí osoby dovozujeme z ustanovení § 145 o.z., z principu solidarity ohledně závazků a právních jednání. Princip solidarity totiž zvyšuje míru pravděpodobnosti uspokojení věřitele. Výslovná ochrana třetích osob byla do úpravy společného jmění přidána v souvislosti s umožněním modifikací společného jmění dohodou. Chrání třetí osoby však jen v případech dohod modifikačních a též vypořádacích, které zasahují do práv těchto osob.

Tato ustanovení jsou rozebrána v rámci příslušných kapitol. Domnívám se ale, že jak ochrana manželů, tak ochrana třetích osob vstupujících do právních vztahů spolu s manžely není stále dostatečná. Proto bych do budoucna doporučila se touto problematikou v zákoně více zabývat.

1.4. Funkce SJM

Hlavním cílem úpravy institutu SJM je především snaha zákonodárce jednoznačně uspořádat majetkové vztahy mezi manžely, tak aby byla v záležitostech majetkových právní jistota pro oba manžele i pro 3. osoby, které vstupují do závazkových právních vztahů s manžely. Určitou míru jistoty dává především skutečnost, že SJM je jedinou možností uspořádání majetkových vztahů mezi manžely a veškeré odchylky od základní úpravy jsou možné pouze, jak stanoví zákon. Úplné vyloučení existence SJM a jeho nahrazení systémem oddělených majetků dle naší platné právní úpravy není možné.

Důležitým důvodem rozhodnutí zákonodárce upravit majetkové poměry manželů takovýmto způsobem, byla i potřeba právní ochrany jednoho manžela před zneužitím případného silnějšího ekonomického postavení manžela druhého.

Potřeba upravit majetkové vztahy mezi manžely buď formou bezpodílového spoluvlastnictví manželů nebo dnes formou SJM vychází i z pojetí rodiny jako hospodářské jednotky. ZoR spatřuje hlavní účel manželství v založení rodiny a řádné výchově dětí.²⁰ Účelem existence společného jmění je tedy i zajištění dostatečného majetku k uspokojování potřeb rodiny a hrazení nákladů společné domácnosti.

Hlavní výhodou institutu SJM je především jeho stabilita, neboť libovolný zánik a vypořádání SJM zákon nepřipouští a výslovně vyjmenovává případy, kdy SJM zaniká a jakým způsobem se vypořádává.

²⁰ Viz §1 odst. 2 ZoR

2. VZNIK , TRVÁNÍ A SPRÁVA SJM

2.1. Vznik SJM

SJM vzniká pouze mezi manžely.²¹ Jeho vznik je tedy zcela vyloučen mezi druhem a družkou, tj. osobami, které spolu pouze žijí, aniž by uzavřeli sňatek, ale je též vyloučen u osob stejného pohlaví, kterým bylo z.č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství povoleno uzavírat svazek obdobný manželství. Tímto zákonem byl též novelizován občanský zákoník, ustanovení o SJM se však tato novela nedotkla. Teorie i praxe z tohoto vyvozuje, že na osoby žijící v registrovaném partnerství, co se týká společně nabytého vlastnictví, se aplikuje úprava podílového spoluvlastnictví.

SJM vzniká předně v manželství formálně platném, tj. v tom, které nenaplnuje podmínky neplatnosti a neexistence manželství vyjmenované v ZoR.²²

Všeobecně přijímaným faktem je, že společné jmění vzniká i v manželství, které je sice neplatné, ale kdy jeho neplatnost ještě nebyla vyslovena. Ve zdánlivém či neexistentním manželství ke vzniku společného jmění nedochází.²³

Neplatnost manželství nastává při existenci dvou typů závad, a to jednak závad ve vlastnostech snoubenců, popř. vzájemných vztazích snoubenců nebo se jedná o závady ve sňatečném prohlášení jako projevu vůle. Některé závady jak bude dále uvedeno, jsou zhojitelné a nemusí tedy zapříčinit zánik manželství pro neplatnost, jiné však nikdy zhojit nejdou a manželství prohlášením za neplatné zaniká.

Pokud jde o první okruh závad, můžeme je souhrnně nazvat jako závady ve vlastnostech snoubenců.

V první řadě se zde jedná o neplatnost v případě, kdy manželství uzavře osoba, která již manželství uzavřela, a toto dosud nezaniklo. Jedná se tak o manželství bigamické. Tato vada je však zhojitelná zánikem manželství předchozího nebo jeho prohlášením za neplatné.

Zákaz manželství mezi příbuznými je ale absolutní a zhojení zde nepřichází v úvahu. Neplatnost lze prohlásit i bez návrhu.

²¹ viz § 136 odst. 2 o.z.

²² viz § 11 a následující zákona o rodině

²³ R 42/1972, str 112: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů vzniká i v manželství neplatném. Nevzniká však v manželství zdánlivém, které vůbec nevzniklo. V těchto případech je vyloučena i pozdější konvalidace.(tento názor je použitelný i při existenci společného jmění)

Další závadou, která způsobuje neplatnost manželství je nedostatek věku. Manželství může uzavřít osoba zletilá (tj. která dosáhla věku 18 let). Zde je řešen případ, kdy manželství uzavřela osoba, která nedovršila 18 let, ale již dovršila 16 let (v případě uzavření manželství osobou mladší 16 let se jedná o neexistentní manželství dle §17a ZoR) bez požadovaného přivolení soudu. Tato závada je zhojitelná otěhotněním manželky, nebo když manžel, který v době uzavření manželství nedosahoval požadovaného věku, dosáhne věku 18 let.

Překážkou k platnosti manželství je také skutečnost, že osoba, která manželství uzavřela, je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo je stížena duševní poruchou, která by měla za následek zbavení způsobilosti k právním úkonům. V tomto případě nemůže nikdy dojít ke zhojení a manželství může být prohlášeno za neplatné i bez návrhu.

V případě omezení způsobilosti k právním úkonům nebo stížení duševní poruchou, pro kterou by osoba mohla být omezena způsobilosti k právním úkonům je manželství uzavřené touto osobou bez soudního dispenzu vadné. Možnost zhojení nastává pouze tehdy, když se duševní stav dříve postižené osoby stane slučitelný s účelem manželství. Neplatnost se prohlašuje na žádost jednoho z manželů.

Pokud jde o druhý okruh závad vztahujících se ke sňatečnému prohlášení, tyto jsou především v nedostatku způsobilosti k uzavření manželství jako právnímu úkonu. Nezpůsobilost může být způsobena věkem, jak je popsáno již výše, ale též momentální duševní poruchou, která nelze zhojit.

Do vad sňatečného prohlášení řadíme i určité nedostatky vůle snoubence, které jako důvod zakládající neplatnost dovozujeme z obecných ustanovení § 37 a § 39 o.z. ve spojení s § 104 ZoR.²⁴ Nedostatkem je pak především skutečnost, že vůle uzavřít manželství byla vynucena bezprávní výhrůžkou, nebo byla vadná v důsledku omylu např. v totožnosti jednoho z manželů, a nebo že projev sňatečné vůle nebyl dostatečně určitý či srozumitelný.

Platí zde, že manželství i přes tyto závady vznikne a vyvolává právní účinky. Vyjde-li ale najevo existence shora vyjmenovaných závad, manželství je prohlášeno neplatným, a to buď na návrh jednoho z manželů, nebo i bez návrhu. U přestoupení záporů je návrh

²⁴ § 37 odst. 1 o.z.: Právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

§ 39 o.z.: Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům.

§ 104 ZoR: Ustanovení občanského zákoníku se použijí tehdy, nestanoví-li tento zákon něco jiného.

oprávněna podat osoba, která má na takovém určení naléhavý právní zájem²⁵. U záповědi kvůli omezení způsobilosti je oprávněn podat návrh jen jeden z manželů.

Vedle manželství neplatného zná zákon ještě manželství zdánlivé čili nicotné či neexistentní. To znamená, že při uzavírání manželství existovaly překážky takového druhu, že manželství vůbec nevzniklo. Případy, kdy je manželství neexistentní stanovuje § 17a ZoR. Manželství tedy nevzniká v případě kdy muž nebo žena byli k uzavření manželství donuceni fyzickým násilím, jestliže manželství bylo uzavřeno nezletilým mladším šestnácti let, a nebo pokud nebyly dodrženy podmínky uvedené v § 4a odst. 1, §4b odst. 2 a § 9.²⁶

Ustanovení § 17a ZoR však neupravuje všechny závady mající za následek neexistenci manželství, další dovodíme z jiných ustanovení zákona, kdy se jedná hlavně o případ sňatku mezi osobami stejného pohlaví či sňatek, který vykazuje nedostatky skutečného a úplného prohlášení vůle snoubenců.

V řízení o určení zda manželství je, popř. není, soud závazně konstatuje, zda manželství vůbec vzniklo či ne. Jedná se o deklaratorní rozhodnutí.

Samotný vznik SJM přichází ale až v momentě, kdy manželé či jeden z nich po uzavření manželství fakticky nabudou majetek, který není ze zákona ze SJM vyloučen.

²⁵ § 80 písm. C) o.s.ř.: Žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto zejména o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

²⁶ § 4a odst. 1 ZoR: Prohlášení o uzavření manželství učiní snoubenci před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností.

§ 4b odst. 2 ZoR: Církevní sňatek může být uzavřen až poté, kdy snoubenci předloží oddávajícimu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem, od jehož vydání neuplynuly více než tři měsíce, o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství.

§ 9 odst. 1 ZoR: Z důležitých důvodů mohou krajský úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, v hlavním městě Praze a ve městech Brno, Ostrava a Plzeň magistráty těchto měst povolit, aby prohlášení jednoho ze snoubenců, že vstupuje do manželství, učinil jeho zástupce. Plná moc musí být písemná a podpis na ní musí být úředně ověřen. Druhý snoubenec, se kterým má být manželství uzavřeno, musí být v ní přesně označen, jinak manželství nevznikne.

§ 9 dst. 2 ZoR: Odvolání plné moci je účinné, jen pokud se o něm druhý snoubenec dozví předtím, než učiní prohlášení, že vstupuje do manželství.

§ 9 odst. 3 ZoR: Písemná plná moc obsahuje

a) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, datum a místo narození, rodná čísla a místo trvalého pobytu snoubenců a zástupce,

b) prohlášení o příjmení snoubenců a jejich společných dětí, v mužském a ženském tvaru,

c) prohlášení, že zmocniteli nejsou známy okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly a že je mu znám zdravotní stav druhého snoubence a že zvažil úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství.

§ 9 odst. 4 ZoR: „Zástupcem snoubence může být pouze zletilá fyzická osoba, která není zbavena způsobilosti k právním úkonům, jejíž způsobilost k právním úkonům není omezena, a která je stejného pohlaví jako snoubenec, kterého zastupuje.

SJM existuje též mezi manžely, kteří spolu fakticky nežijí a nevedou společnou domácnost, tyto skutečnosti na existenci ani na nabývání majetku do SJM nemají žádný vliv.²⁷

Novelou z roku 1991²⁸, doplněnou novelou v roce 1998²⁹ byla do úpravy majetkových vztahů manželů přidána možnost smluvně modifikovat rozsah a okamžik vzniku společného jmění. Tato úprava umožnila manželům odložit vznik SJM smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu do doby zániku manželství. Stejně tak si toto mohou upravit i snoubenci, kteří se manželství teprve chystají uzavřít. I zde SJM vzniká uzavřením manželství, ale pouze ohledně věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti.

Zvláštností je ustanovení o vzniku společného jmění v insolvenčním zákoně. Ten v § 276 odst. 1 stanoví, že uzavře-li úpadce po dobu trvání účinků konkurzu nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku účinků prohlášení konkurzu.

Na závěr lze pouze konstatovat, že nelze uzavřít manželství, s nímž by nebyl spojen vznik společného jmění manželů, byť i v pozmeněném rozsahu nebo s odložením vzniku až ke dni zániku manželství,³⁰ anebo ke dni zániku účinků prohlášení konkurzu.

2.2. Trvání SJM

SJM trvá po celou dobu existence manželství, s výjimkou případů jeho zániku za trvání manželství dle trestního³¹ a insolvenčního³² zákona. SJM trvá i v manželství neplatném, a to do doby, kdy je manželství prohlášeno za neplatné. SJM trvá i tam, kde si manželé smlouvou vyhradili vznik SJM ke dni zániku manželství, protože ani smlouva se nemůže dotknout obvyklého vybavení společné domácnosti, takže alespoň v tomto rozsahu společné jmění manželů existuje³³.

²⁷ R 42/1972, str. 125/5: Zruší-li manželé společnou domácnost, nemá sama tato skutečnost přímý vliv na další trvání manželství, a není proto ani důvodem zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Tato skutečnost by sama o sobě nemohla být ani důvodem jeho zrušení. (je použitelné i při existenci společného jmění manželů)

²⁸ z.č.509/1991Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník

²⁹ zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb. , o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

³⁰ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. *Společné jmění manželů*. Praha: LINDE Praha a.s., 2000.

³¹ § 52 odst. 2 trestního zákona

³² § 268 odst. 1 insolvenčního zákona

³³ Radvanová, S., Zuklínová, M. *Kurs občanského práva: instituty občanského práva*. 1. vydání. Praha: Beck, 1999. Str. 47

Je tedy zřejmé, že SJM existuje v každém uzavřeném manželství, i když má různý rozsah.

Trvání společného jmění je však časově omezeno, SJM dříve či později zanikne, nejdéle smrtí jednoho z manželů.

2.3. Správa SJM

Správou majetku lze rozumět veškerou činnost, která souvisí s řádnou péčí o něj, přičemž rozsah této činnosti je dán zásadně povahou a kvalitou věci. Je-li předmětem správy majetku nemovitost, vyžaduje se k její řádné správě nejen její pravidelná údržba, nýbrž i placení daně z nemovitosti, podle okolností to může být i placení pojištění atp. Správou majetku jsou i dispoziční úkon s ním, v širším smyslu sem patří i jeho ochrana u soudu.³⁴

Ustanovení o správě společného jmění si klade za cíl závazně stanovit pravidla pro výkon správy společného jmění takovým způsobem, aby jeho užívání a udržování respektovalo pojetí rodiny jako hospodářské jednotky a majetek ve společném jmění sloužil především k hrazení nákladů rodiny a zaměřoval se na uspokojování jejích potřeb jako výživy, bydlení ošacení atd. Ustanovení o správě vycházejí také z všeobecně uznávaného principu rovnosti muže a ženy, resp. obou manželů.

Základním pravidlem správy společného jmění je právo obou manželů společně užívat a udržovat majetek, který je předmětem jejich SJM. Od zákonné úpravy užívání a udržování společného majetku se mohou manželé odchýlit smlouvou dle § 147 občanského zákoníku³⁵, ten však dále neupravuje žádné konkrétní náležitosti takovéto dohody, je tedy třeba postupovat dle obecných ustanovení občanského zákoníku.

Společným užíváním však není myšleno pouze faktické společné užívání. Pokud věc náležející do společného jmění užívá pouze jeden z manželů a o této skutečnosti mezi nimi panuje shoda, jedná se také o společné užívání. Společným užíváním je pak i takové užívání, při kterém společnou věc neužívají manželé, ale jejich děti, odpovídá-li to shodě manželů.³⁶

³⁴ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. Praha: ASPI, 2007. str. 117

³⁵ § 147 o.z.: Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit správu společného jmění odchylně. Stejně mohou upravit správu svého budoucího společného jmění muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství. Ustanovení § 143a odst. 4 platí zde obdobně.

³⁶ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. *Společné jmění manželů*. Praha: LINDE Praha a.s., 2000.

Se společným užíváním společného majetku souvisí též problematika nákladů na takové užívání a udržování. Nejasnosti mohou vznikat ohledně majetku, který je součástí společného jmění, ale je užíván převážně či výhradně jedním manželem. Platné znění zákona toto výslovně nijak nezmiňuje, a jelikož nelze dovést žádnou skutečnost, která by nasvědčovala snaze zákonodárce změnit tento právní stav, vychází praxe stále z úpravy platné před novelou³⁷, a to, že náklady na užívání a udržování tohoto majetku hradí manželé společně.

Ustanovení § 145 odst. 2 stanoví, že obvyklou správou majetku, který je předmětem SJM může vykonávat každý z manželů, u ostatních záležitostí je pak třeba souhlasu druhého manžela pod sankcí neplatnosti provedeného právního úkonu. Praktické bývá, když manželé učiní ten který právní úkon, který není obvyklou správou, společně. Nelze-li provést právní úkon společně, provede ho jen jeden manžel, je k tomu ale vyžadován souhlas manžela druhého.

Souhlas je dán i v případě, pokud ho manžel udělil dodatečně a to jak výslovně tak i konkludentně, tj. vědomím o provedeném úkonu za současného nedovolání se neplatnosti.³⁸

Podle § 21 odst. 1 a odst. 2 ZoR je manžel oprávněn zastupovat druhého manžela v jeho běžných záležitostech a z jednání jednoho manžela při obstarávání běžných záležitostí rodiny jsou zavázáni oba manželé společně a nerozdílně. Tyto „běžné záležitosti“ podle ZoR však nemůžeme ztotožnit s obvyklou správou dle ustanovení § 145 o.z.

Zůstalo tedy na judikatuře, aby stanovila, kdy se jedná o věci přesahující obvyklou správou majetku, a kdy o ostatní záležitosti. Ze soudní praxe vyplynulo, že jako obvyklou správou, k níž není třeba souhlasu druhého manžela, se považuje především obstarávání běžného chodu domácnosti např. nákupy spotřebních předmětů běžné hodnoty, obstarávání běžných oprav v domácnosti a plnění pravidelných platebních povinností jako záloh na služby spojené s užíváním bytu, obstarávání osobních potřeb dětí či manželů. Při hodnocení, co je, a

³⁷ provedenou z.č.91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb. , o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

³⁸ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 1509/99: Je-li smlouva o převodu nemovitosti náležející do bezpodílového spoluvlastnictví manželů uzavřená v rozporu s § 145 odst. 2 ObčZ jen jedním z manželů jako převodcem platná, protože se druhý z manželů neplatnosti právního úkonu podle § 40a ObčZ nedovolal, nešlo o převod odděleného majetku jednoho z manželů, ale o převod věci v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů. Jestliže kupující zaplatil kupní cenu manželovi, který nebyl účastníkem smlouvy o převodu nemovitosti, plnil tak solidárně oprávněnému a zaplacená kupní cena je společným majetkem manželů, který v rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví přísluší vypořádat; není bezdůvodným obohacením manžela, jemuž bylo plněno.(názor uvedený v rozhodnutí lze použít i dnes)

co není obvyklá správa, je třeba brát v úvahu především konkrétní okolnosti jednotlivého případu³⁹ a přihlížet i k obvyklým zvyklostem.

Naproti tomu, do záležitostí vyžadujících souhlas druhého manžela typicky spadá darování nemovitosti⁴⁰, prodej nemovitosti⁴¹ nebo její zastavení.

Ust. § 145 odst. 3 a 4 o.z. vyjadřují pravidlo solidarity mezi manžely, kdy oba jsou zavázáni ze závazků spadajících do SJM společně a nerozdílně, a ručí za ně nejen společným majetkem, ale i majetkem výlučným. Z právních úkonů týkajících se SJM jsou manželé taktéž povinni a oprávněni oba společně a nerozdílně.

O zvláštním případě správy majetku hovoří § 146 o.z., upravující správu společné jmění v souvislosti s podnikáním jednoho z manželů. Zákon vyžaduje k použití společného majetku či jeho části k podnikání souhlas druhého manžela. Ten musí být udělen při prvním použití společného majetku, k dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním už není vyžadován. Z důvodu právní jistoty se ustálilo, že jednou daný souhlas lze odvolat pouze jsou-li pro to opravdu vážné důvody. Zákonem stanoveným předpokladem souhlasu zákonodárce vyjadřuje, že podnikání nepovažuje za obvyklou správu společného majetku.

Jak řešit případy neshod manželů při správě společného jmění, není nikde upraveno. Z platného znění občanského zákoníku zákonodárce vypustil ustanovení o možnosti dovolat se nahrazení souhlasu druhého manžela k dispozici se společným majetkem rozhodnutím soudu. Ač to tedy není výslovně uvedeno, lze takto postupovat dle čl. 36 Listiny, které je v občanském zákoníku provedeno v § 4.

Jako výjimky ze shora uvedených pravidel bych ráda uvedla poznatky soudní praxe týkající se závazků ze směnek. Dle judikatury se převzetí závazku ze směnky nepovažuje jako dispozice se společným jměním a to ani v případě jejího neuhrazení. Z toho vyplývá, že zde není požadován souhlas druhého manžela k podpisu⁴², neboť se má za to, že dluh ze směnky může manžel uhradit i ze svého výlučného majetku. Obdobně toto platí na převzetí

³⁹ R 42/1972: Bude proto třeba při posouzení, zda jde o běžnou záležitost, vycházet vždy z náležitě zjištěných okolností jednotlivého případu. (Lze použít i dnes)

⁴⁰ R 21/1972: K darování nemovitosti patřící do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (společného jmění manželů) je nutný souhlas obou manželů.

⁴¹ R 15/1964: Prodej nemovitosti je dispozicí vybočující z obvyklé správy majetku manželů. (Lze použít i dnes)

⁴² Rozsudek VS v Praze sp.zn. 5 Cmo 735/95: K závaznosti podpisu směnky jedním z manželů, kteří nemají rozdělené bezpodílové spoluvlastnictví manželů nevyžaduje se souhlas druhého z manželů s tímto podpisem.

ručitelského závazku jedním manželem⁴³ nebo uzavření leasingové smlouvy či smlouvy o úvěru⁴⁴.

3. ROZSAH SJM

3.1. Rozsah SJM

Rozsah SJM vymezuje § 143 o.z.⁴⁵, který je pro úpravu rozsahu společného jmění základním ustanovením, a vymezuje jej velmi široce. Vyjmenovává majetek, který do SJM patří, stejně jako majetek, který do společné jmění nepatří, tj. výlučný majetek jednoho z manželů. Rozsah je možné změnit. Zákon totiž umožňuje modifikovat zákonný rozsah společného jmění smlouvou manželů dle § 143a o.z. nebo rozhodnutím soudu dle § 148 odst.1 a 2 o.z..

§ 144 o.z.: Pokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů. Toto ustanovení vyjadřuje zákonnou právní domněnku přednosti společného jmění před majetkem výlučným. Zákonodárce ji do úpravy SJM zařadil současně s ust. § 143a o.z., kterým bylo manželům umožněno smluvně modifikovat rozsah jejich SJM. Vycházel ze správného předpokladu, že se tyto smlouvy mohou dotknout i práv věřitelů manželů, kteří pro případné vymáhání svých pohledávek potřebují znát přesný rozsah majetku, a pro které nejsou majetkové vztahy manželů jednoznačné. Účelem je tedy vnést právní jistotu do sporných situací a především tak zvýšit ochranu věřitelů obou manželů. Právní domněnka je vyvratitelná poukazem na mezi manžely či snoubenci uzavřené smlouvy. Muselo by být ale prokázáno, že třetí osoba byla

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 29 Odo 398/2005: K převzetí ručitelského závazku jedním z manželů není potřebný souhlas druhého manžela.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 29 Odo 162/2005: Uzavírá-li jeden z manželů smlouvu o úvěru a ve smlouvě vystupuje jako dlužník, je z této smlouvy zavázán a oprávněn jen on a k její platnosti není třeba souhlasu druhého manžela. Takový souhlas nepotřebuje ani k uznání závazku z uvedené smlouvy.

⁴⁵ § 143 o.z.:(1) Společné jmění manželů tvoří a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka

b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

(2) Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.

s obsahem smlouvy seznámena. Tato zákonná domněnka se uplatní především v případech, bude-li jeden z manželů tvrdit, že určitý majetek je v jeho výlučném vlastnictví, a nepodaří-li se mu to prokázat, jedná se tedy automaticky o majetek spadající do SJM.

Předmětem společného jmění jsou tedy jak věci movité a nemovité, tak věci složené a příslušenství věcí patřících do společného jmění. Do společného jmění patří i majetková práva, kromě těch, která jsou neoddělitelně spjata s osobou jednoho z manželů, a v neposlední řadě též závazky.

Současná právní úprava do rozsahu společné jmění zahrnuje též věci sloužící k výkonu povolání manžela. Tyto věci tradičně patřily do výlučného vlastnictví z toho důvodu, aby i v případě zániku manželství měl tento manžel možnost dále vykonávat svoje povolání a nestaly se předmětem sporů. Osobně v této věci spatřuji velký nedostatek a z rozsahu společné jmění bych je do budoucna dopourčila vyjmout a ponechat ve výlučném vlastnictví toho manžela, kterému při výkonu povolání slouží.

Ustanov. § 143 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že účast jednoho z manželů na obchodní společnosti nebo družstvu, nezakládá účast druhého manžela na takovéto společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Majetková hodnota tohoto podílu ale součástí společného jmění je.

3.2. Zdroje

Hlavními zdroji společného majetku jsou příjmy z výkonu závislé činnosti nebo z podnikatelské činnosti, z výnosů společného majetku a příjmy z majetku nabytého za pomoci či prostřednictvím těchto zdrojů. Dle ustáleného výkladu do SJM patří i výnosy z výlučného majetku jednoho z manželů.⁴⁶

Příjmy z výkonu závislé činnosti či podnikatelské činnosti⁴⁷ jsou typickým a nezastupitelným zdrojem příjmu společného jmění. Již při účinnosti předchozí úpravy, tj. existenci institutu BSM vyvstávaly otázky, zda do BSM patří pouze mzda jako věc - finanční částka či též nárok na výplatu mzdy jako majetkový nárok. Za existence institutu BSM se

⁴⁶ R 42/1972: Výnosy, užitky a přírůstky věcí patří do bezpodílového spoluvlastnictví manželů, ať už věc sama je v bezpodílovém spoluvlastnictví nebo ve vlastnictví jednoho z manželů. (tento názor je použitelný i dnes)

⁴⁷ Rozsudek NS sp.zn.: 22 Cdo 1717/2000: Výkonem povolání je také podnikání jednoho z manželů jako fyzické osoby. Pracovní činnost manžela, kterou vykonává jako osoba spolupracující s manželem - podnikatelem, není podnikáním.

výklad ustálil na tom, že nárok na mzdu není věcí a tudíž nemůže patřit do SJM. Stejný problém bylo nutno řešit i po zavedení SJM, neboť zákonodárce toto nijak neupravil. Nyní však musíme vycházet z ust. z.č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, který nárok na mzdu považuje za osobní nárok zaměstnance, a tudíž i při použití jiného výkladu dospějeme ke stejnému závěru, a to, že součástí společného jmění je až mzda vyplacená.

Dalším zdrojem společného jmění jsou dávky z nemocenského či důchodového pojištění, pojistná plnění ze smluv⁴⁸, výhry ze sázek a loterií⁴⁹ a ještě další.

Do společného jmění manželů nespadá majetek získaný trestnou činností nebo majetek za tento majetek nabytý.

3.3. Právní tituly nabytí majetku do SJM

Aby majetek patřil do společného jmění, musí být nabyt jedním nebo oběma manžely během trvání manželství.

K zahrnutí určité věci do společného jmění stačí, byla-li za trvání manželství nabyta jedním manželem. Výjimkou je případ pokud manžel nabývá za prostředky z jeho výlučného vlastnictví či způsobem zakládajícím jeho výlučné vlastnictví. Jestliže byla věc pořízena současně ze společných i výlučných prostředků, má se v praxi stále za to, že dojde-li k nabytí majetku jak z prostředků společných (i když jen minimální částkou), tak z výlučných, řadí se takto nabytý majetek do SJM.⁵⁰ Do budoucna by však bylo schůdnější tento náhled preferující SJM přehodnotit, a pro rozhodování o připadnutí do SJM nebo trvání v režimu výlučného majetku přihlížet, zda vynaložený podíl z jednoho či druhého jmění dosahuje určité kvalifikované výše. Pokud by většina použitého majetku pocházela z výlučného majetku, zůstalo by výlučné vlastnictví zachováno, a naopak.

⁴⁸ R 42/1972: I u pojistných smluv týkajících se pojištění osob je nutno vycházet ze zásad použitých při jiných smlouvách a plněních, že totiž do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří i plnění ze smlouvy pojistné, pokud bylo za trvání manželství ve prospěch kteréhokoli z manželů realizováno. (názor lze použít i dnes)

⁴⁹ R 42/1972: Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří také výhry ze sázek ve Sportce a Sazce, věci získané výhrou ve věcné loterii nebo jiné slosovací akci apod. (lze použít i dnes)

⁵⁰ R 42/1972: Při nabytí věci pomocí prostředků, které byly vzaty jednak z bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jednak z osobního majetku některého z manželů, stávají se věci takto nabyté předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů bez ohledu na rozsah použitých prostředků z bezpodílového spoluvlastnictví manželů. (lze použít i dnes)

Typickým způsobem nabývání vlastnictví k majetku jsou i zde smlouvy např. kupní, směnné, o převodu podniku, týkající se jak nemovitostí, tak věcí movitých. Smlouva darovací je, jak bude dále vysvětleno, vyloučena.

Vedle smluv mohou manželé společný majetek nabýt i jinými způsoby. Je vhodné zde zmínit především nabytí na základě soudního rozhodnutí např. při zpracování věci, zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví či nabytím na základě zákona, kdy příkladem může být přeměna práva osobního užívání pozemku do vlastnictví fyzické osoby.

K vydržení postačí, pokud alespoň jeden manžel byl držitelem nabývané věci po celou dobu, kterou k vydržení vyžaduje zákon, a splnil podmínku dobré víry.⁵¹

Nově zhotovená věc spadá do SJM, pokud ji zhotovili manželé společně nebo jeden z nich za trvání manželství. Do SJM patří i věci vznikající přírůstkem společného majetku či výlučného majetku jednoho manžela, součástí se stávají v okamžiku, kdy jsou od věci hlavní odděleny.

Do společného jmění lze nabýt majetek i dražbou, pokud nebyl nabyt z výlučného vlastnictví jednoho manžela⁵², či např. vyplacením pojistného plnění úrazového či životního pojištění, kdy úhrady na pojistné pocházely ze společného jmění.

Pro určení zda věc patří do společného jmění, je důležitý okamžik nabytí vlastnictví k ní. Vyjděme tedy z obecné úpravy nabývání vlastnictví obsažené v občanském zákoníku.⁵³ U movitostí převáděných na základě smlouvy, přechází vlastnictví předáním věci, nedohodnou-li se účastníci jinak. Vlastnictví k nemovitostem zapisovaným do katastru

⁵¹ ÚS sp.zn. II ÚS 219/95: Protože vydržení není uvedeno mezi výjimkami v § 143 občanského zákoníku, má Ústavní soud za to, že stane-li se oprávněný držitel vydržitelem věci, přejde tato věc do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (SJM), pokud manželé žijí v trvalém manželství za existujícího bezpodílového spoluvlastnictví (SJM). K vydržení vlastnického práva k nemovitosti (do BSM, resp. nyní do SJM) dojde také i v případě, jestliže alespoň jeden z manželů je v postavení oprávněného držitele, i když druhý manžel o nedostatku či absenci nabývacího titulu k nemovitosti věděl, nebo naopak nesprávně - na základě právního omylu - byl (subjektivně) přesvědčen, že tato nemovitost je v jejich bezpodílovém spoluvlastnictví, resp. společném jmění.

⁵² Rozsudek NS sp.zn. 20 Cdo 1573/2003: Věc, kterou nabyt jeden z manželů za trvání manželství ve veřejné dražbě za peněžní prostředky tvořící jeho oddělený majetek, není součástí společného jmění manželů, i když druhý z manželů podepsal potvrzení o nabytí vlastnictví vydané podle § 31 nebo § 54 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách.

⁵³ § 133 (1) Převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak.

(2) Převádí-li se nemovitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví vkladem do katastru nemovitostí podle zvláštních předpisů, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.

(3) Převádí-li se na základě smlouvy nemovitá věc, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí, nabývá se vlastnictví okamžikem účinnosti této smlouvy.

nemovitostí, se nabývá vkladem do katastru. Vlastnictví k nemovitostem takto neevidovaným se nabývá účinností smlouvy.

3.4. Výlučný majetek

Okruh věcí, které tvoří rozsah společného jmění je naší právní úpravou stanoven velice široce, přesto však zákonodárce vycházel z principu omezeného majetkového společenství a uznal, že určité věci by do společného jmění být zahrnuty neměly. Tyto jsou výslovně jmenovány zákonem a zůstávají během trvání manželství odděleným majetkem jednoho z manželů.

Zákon tedy ze SJM výslovně vylučuje:

Majetek nabytý před uzavřením manželství

Ze SJM jsou výslovně vyloučeny předměty, které nabyt jeden manžel před uzavřením manželství do svého vlastnictví. Podstatnou otázkou je tedy okamžik nabytí vlastnického práva, jak již bylo zmíněno shora.

Majetek nabytý děděním a darem

Zde se zcela zřejmě neuplatňuje princip solidarity mezi manžely, neboť se vychází z dikce, že o tento majetek se druhý manžel nijak nezasloužil, proto mu k němu zákon žádné vlastnické právo nepřiznává.

Zákon je v tomto směru velmi přísný a ani v případě vůle dárce či zůstavitele vložit tento majetek do SJM, to není možné. Toto platí jak pro dědění ze zákona, tak i ze závěti. Dle judikatury se nelze ani v dohodě dědiců dle § 482 o.z. dohodnout tak, že zděděný majetek přejde do SJM.

Vyjádří-li zůstavitel či dárce vůli, aby jejich majetek děděním či darováním přešel na oba manžele, je zde pouze ta možnost, že manželé nabudou tento majetek do podílového spoluvlastnictví.

Majetek sloužící osobní potřebě jednoho z manželů

Soudní praxe dovodila, že nepostačí pouze skutečnost, že věc byla nabyta, aby sloužila osobní potřebě jednoho z manželů pro svoji povahu, ale věc musí opravdu sloužit osobní potřebě jednoho z manželů, tj. být jím používána⁵⁴. Mezi tyto věci řadíme především šatstvo a jiné předměty obvyklé a přiměřené osobní potřebě⁵⁵. Jelikož tyto věci, které patří do výlučného vlastnictví jednoho z manželů byly nabyty za majetek tvořící SJM, vyvstal v praxi problém, zda a jak hodnotu těchto investic při zániku manželství vypořádat a kompenzovat ve prospěch SJM. Odpověď přinesl svým výkladem Nejvyšší soud (viz R 42/1972) tak, že věci, které jsou předmětem obvyklé osobní potřeby, a byly za trvání manželství nabyty, patří taktéž do výlučného vlastnictví, a není třeba je nějakým způsobem finančně vracet do majetkového společenství. Jedná-li se však o věci osobní potřeby, které dosahují mimořádné hodnoty, je ten manžel, který je za trvání manželství získal, povinen nahradit, co ze společného majetku na tento majetek vynaložil. (o tom více v kapitole Vypořádání SJM)

Majetek nabytý transformací za majetek výlučný

Pojem „transformace“ je použit zcela záměrně, protože v tomto případě neleze hovořit o nabytí nového majetku ani o jeho rozmnožení, jedná se pouze o jeho změnu.

Věci získané výměnou za věc nebo z výtěžku prodeje věci, která byla ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, jsou nadále výlučně tohoto manžela.

⁵⁴ R 70/1965: Dále jsou vyloučeny věci, které povahou a užíváním slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů. Prvním kritériem je povaha věci. Ta však sama o sobě k vyloučení věci z bezpodílového spoluvlastnictví manželů nestačí. Dalším požadavkem je, aby věc podle své povahy osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů skutečně sloužila, přičemž nestačí, že by tomuto účelu mohla sloužit. Když bude např. koupena za trvání manželství věc nikoliv za tím účelem, aby byla jedním z manželů skutečně užívána, nestává se tato věc samostatným vlastnictvím tohoto manžela. (názor zde vyjádřený lze použít i dnes)

⁵⁵ R 42/1972: Jak vyplývá ze znění zákona, musí jít o věci, které jednak svou povahou jsou schopny sloužit osobní potřebě nebo výkonu povolání, jednak těmto účelům také skutečně slouží, a to výlučně jednomu z manželů. Za splnění těchto podmínek věc bez ohledu na její hodnotu do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nepatří. (lze použít i dnes kromě části o věcech k výkonu povolání)

R 42/1972: Kdyby tedy šlo o věc nikoli obvyklé osobní potřeby (např. drahocenný kožíšek), nebo o věc sloužící sice výkonu povolání, ale mající mimořádnou hodnotu (např. vědecká knihovna), měl by manžel, který tyto hodnoty za trvání manželství získal, nahradit, co ze společného majetku bylo na tento majetek vynaloženo. (lze použít i dnes)

R 42/1972: Pokud jsou ze společného majetku za trvání manželství nakupovány běžné předměty, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů a stávají se proto majetkem jen jednoho z nich, neznamená to, že by v každém případě bylo nutno jejich protihodnotu při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví do tohoto spoluvlastnictví nahrazovat. Zejména to nepřichází v úvahu tam, kde jde o věci sloužící osobní potřebě, jako např. ošacení či jiné předměty obvyklé a přiměřené osobní potřeby. (lze použít i dnes)

Výlučný majetek získaný transformací se může stát majetkem tvořícím SJM a to tak, že manželé formou notářského zápisu svoje SJM rozšíří⁵⁶.

Majetek vydaný jednomu z manželů na základě předpisů o restituci

Tento majetek netvoří SJM za splnění předpokladu, že byl vydán manželovi, který byl jeho vlastníkem již před uzavřením manželství, nebo mu byl vydán proto, že je právním nástupcem původního vlastníka.

Jedná se o vydávání majetku na základě z.č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů, z.č.87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů a z.č.229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.

Ostatní výlučný majetek

Tuto kategorii zařazují z důvodu, i když tento majetek není výslovně zmíněn v ustanovení § 143 o.z. vychází praxe z toho, že též není předmětem SJM a tvoří výlučný majetek jednoho z manželů.

Mezi tuto zbytkovou kategorii řadíme především práva osobnostní a z majetkových ta, která jsou neoddělitelně spjata s osobou jednoho z manželů, což jsou typicky právo na bolestné a ztížení společenského uplatnění⁵⁷.

Nutno zde vzpomenout i právo autorské, upravené z.č.121/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který rozlišuje výlučná osobnostní a výlučná majetková práva. Je nesporné, že osobnostní ani majetková práva autorská nespádají do SJM, naproti tomu výnosy z těchto práv součástí SJM jistě jsou.

Autorské odměny do SJM spadají pouze v tom případě, že byly za trvání manželství a existence SJM autorovi vyplaceny, nebo byly pro autora ochrannou autorskou organizací přijaty, ale již nebyly za života autorovi vyplaceny.

⁵⁶ viz § 143a občanského zákoníku

⁵⁷Jehlička O., Švestka, J., Škárová, M. a kolekt. *Občanský zákoník. Komentář.* 8.vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. str.103

Do této kategorie můžeme též zařadit právo na převod družstevního bytu do vlastnictví, které je taktéž majetkovým právem. Dle judikatury⁵⁸ je-li členem bytového družstva jen jeden z manželů, i když jsou společnými nájemci bytu, družstvo musí dle zákona o vlastnictví bytu uzavřít smlouvu o převodu bytu jen s tím manželem, který je členem družstva a tudíž byt nebude spadat do SJM.

K výlučnému majetku manžela nemá druhý manžel žádná práva. Správu tohoto majetku si manžel vykonává samostatně. Možnost manžela výlučný majetek druhého manžela užívat, disponovat s ním, popř. spravovat lze pouze na základě zmocnění, které se v praxi realizuje formou příkazní smlouvy. §21 ZoR dává možnost zastupování manžela druhým manželem pouze v běžných záležitostech týkajících se jeho výlučného majetku.

Užitky výlučného majetku vznikající za trvání manželství při existenci SJM jsou již společným majetkem obou manželů. Oproti tomu závazky, které jsou spjaty se zdrojem výlučného majetku, součástí nejsou.

Majetek sloužící osobní potřebě jednoho manžela, jak je výše uvedeno, je jediným majetkem, který může jeden z manželů nabýt do výlučného vlastnictví ze společných prostředků.

3.5. Závazky

Předmětem společného jmění nejsou pouze aktiva, ale též pasiva neboli závazky. Podmínkou pro to, aby závazky patřily do SJM je, aby tyto závazky vznikly oběma manželům za trvání manželství, buď tak, že je převzali společně nebo jeden z nich. Takové závazky jsou manželé povinni hradit společně a nerozdílně.⁵⁹ Odpovídají za splnění těchto závazků nejen majetkem, který je součástí SJM, ale i svým výlučným majetkem.

Do SJM nepatří závazky týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů a závazky, jejichž výše přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého manžela.

⁵⁸ Rozsudek NS sp.zn. 28 Cdo 1889/2004: Je-li členem bytového družstva jen jeden z manželů jako společných nájemců bytu, pak je družstvo povinno uzavřít smlouvu o převodu bytu podle zákona o vlastnictví bytů jen s ním; byt takto převedený nebude součástí společného jmění manželů.

⁵⁹ § 145 odst.3 o.z.: Závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně.

Ohledně první skupiny vyloučených závazků není žádného sporu. Příkladem může být například smlouva o dílo uzavřená jedním z manželů na nemovitost, která se nachází v jeho výlučném vlastnictví.

U druhé skupiny praxe vychází z toho, že i když závazek převzal pouze jeden z manželů, a to i bez souhlasu, popř. vědomí druhého manžela, ale svým rozsahem nepřesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, patří tento závazek do SJM.

Kde se však nachází hranice míry přiměřené majetkovým poměrům, nebylo doposud judikaturou jednoznačně vyřešeno. Lze se však přiklonit k názoru, že je třeba vycházet z majetkových poměrů daného manželství⁶⁰ a každý případ posuzovat subjektivně. Důležitým kritériem posuzování je účel, ke kterému převzatý závazek sloužil a který z manželů měl v tom kterém případě z majetku větší prospěch.

Důsledkem principu solidarity v tomto případě je, že věřitel může požadovat splnění závazku i po druhém manželovi, který závazek nepřevzal. A jestliže tento druhý manžel splní, zanikne závazek splněním i prvním manželovi. Domáhat se svého práva na splnění závazku u soudu však věřitel může pouze proti manželovi, který závazek převzal.⁶¹

Pro výkon rozhodnutí však není rozhodné, zda závazek patří do společného jmění nebo je pouze jednoho manžela, vznikl-li za trvání manželství, lze jím postihnout i společné jmění.⁶² Pro tyto účely se pak do společného jmění uvažuje i majetek, který společné jmění netvoří z důvodu, že byl smlouvou jeho rozsah zúžen nebo vznik odložen k okamžiku zániku manželství.

Stejně tato ustanovení aplikujeme na závazky vzniklé porušením právní odpovědnosti.

⁶⁰ Holub M. a kol. autorů. *Občanský zákoník. Komentář.* Praha: Linde, 2003 str. 350

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 31 Odo 677/2005: Žaloba věřitele na splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže být vůči druhému z manželů úspěšná.

⁶² viz § 262a odst. 1 o.s.ř.

4. MODIFIKACE SJM A PŘEDMANŽELSKÉ SMLOUVY

4.1. Modifikace SJM

Modifikace v překladu doslova znamená obměna nebo úprava nebo vytvoření k nějakému účelu⁶³. A tak i my budeme nadále z těchto významů pojmu modifikace při pojednání o modifikacích společné jmění vycházet.

Až velkou novelou občanského zákoníku z.č. 509/1991 Sb. byl do občanského zákoníku vložen § 143a, kterým byl učiněn průlom do úpravy bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dnes SJM) a bylo manželům umožněno alespoň částečně ovlivnit své majetkové poměry.

Manželé tedy od této doby mohou změnit rozsah společného jmění manželů jeho zúžením nebo rozšířením, změnit dobu vzniku společného jmění nebo změnit zákonnou úpravu správy společného jmění.

Občanský zákoník umožňuje obdobně upravit i budoucí majetkové vztahy osob, které se teprve chystají vstoupit do manželství. Ustanovení § 143a odst. 1 občanského zákoníku i jim předepisuje pro smlouvy formu notářského zápisu. U snoubenců hovoříme o určitém druhu předmanželské smlouvy.

Rozšíření či zúžení rozsahu SJM však neplatí pouze pro majetek a závazky, které teprve vzniknou, ale též pro ty, které již ve společném jmění existují.

Výše uvedené změny společného jmění mohou manželé provést uzavřením smlouvy ve formě notářského zápisu. Pohled na otázku, zda již jednou modifikovaný režim, je možné měnit i následně, není v praxi jednoznačný. Názor zastávající nemožnost dalších změn již modifikovaného společného jmění, vyvozuje tuto skutečnost z použitého tvaru sloves v § 143a odst. 1, který říká „rozšířit-zúžit“⁶⁴, které bychom z hlediska gramatického výkladu mohly vyložit jako provedení určité činnosti pouze jednou. Opačný názor jeho autoři opírají o základní principy úpravy soukromoprávních vztahů s autonomií vůle a smluvní svobody.⁶⁵ K tomu se i já více přikláním.

⁶³ Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. 2.vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983

⁶⁴ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. *Společné jmění manželů*. Praha: LINDE Praha a.s., 2000. Str. 49

⁶⁵ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. Praha: ASPI, 2007. Str. 159

§ 143a odst. 4 občanského zákoníku poskytuje ochranu třetím osobám tak, že se manželé mohou obsahu smluv vůči jiným/třetím osobám⁶⁶ úspěšně dovolat jen tehdy, když je i těmto třetím osobám obsah smlouvy mezi manžely znám. Pokud je však prokázáno, že třetí osobě obsah smlouvy znám nebyl, platí pro vzájemné závazkové vztahy jako by smlouva uzavřena nebyla.

V případě manžela podnikatele je nutné uložit smlouvu modifikující SJM do sbírky listin obchodního rejstříku, stejně jako souhlas druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění k podnikání.⁶⁷ Zajistí se tak materiální publicita a tyto skutečnosti jsou pak dnem zveřejnění účinné vůči každému.

4.1.1. Rozšíření rozsahu SJM

Rozšířením společného jmění se omezuje vlastnictví manžela ve prospěch majetkového společenství.⁶⁸ Předmětem společného jmění se pak mohou stát i věci, které jsou výlučným majetkem jednoho z manželů.

Zákonodárce též v § 143a odst. 1 obč. zákoníku stanovil, že předmětem smlouvy mohou být jen jednotlivé majetkové hodnoty či závazky. Zdrojem problémů v praxi bylo dříve časté odmítavé stanovisko katastrálních úřadů, které nepovažovaly smlouvu o rozšíření rozsahu SJM jako dostatečný právní titul nabytí nemovitosti a odmítaly nemovitosti, které byly předměty těchto smluv, zapisovat. Novela v roce 1998 toto neopomněla upravit a doslova stanoví, že je-li předmětem nemovitost, která již je součástí SJM nebo výlučného majetku jednoho z manželů, účinnosti nabývá tato smlouva dnem zápisu do katastru nemovitostí. Je z této věty tedy dostatečně jasné, že smlouva modifikující SJM právním titulem je.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1593/2004: Za „jinou osobu“ ve smyslu § 143a odst. 4 ObčZ je třeba považovat osobu, již se obsah smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů může v jejím právním postavení nějak dotknout, resp. může zkrátit její práva. Přitom není právně relevantní, zda taková smlouva byla uzavřena před vznikem právního vztahu některého z manželů (popř. obou) k třetí osobě nebo později. Není také podstatné, zda tato třetí osoba byla o takovém zúžení některým z manželů informována při vzniku právního vztahu (pro který mohlo či může být případně zúžení právně významné); rozhodná je jakákoliv její vědomost o zúžení rozsahu společného jmění manželů, jež by mohlo ovlivnit její právní poměry.

⁶⁷ viz § 38i odst. 1 písm. k) ObchZ

⁶⁸ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. Praha: ASPI, 2007. str. 163

4.1.2. Zúžení rozsahu SJM

Rozsah SJM může být zúžen smlouvou dle § 143a odst. 1 občanského zákoníku nebo v souladu s § 148 o.z. rozhodnutím soudu.

Zúžením se v obou případech shodně rozumí vynětí majetku a závazků z rozsahu předmětů tvořících společného jmění a jejich „spadnutí“ do režimu výlučného vlastnictví jednoho z manželů.

Zúžit společné jmění lze až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Za věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti je považováno většinou běžné vybavení bytu jako nádobí, nábytek, běžné elektrické spotřebiče. Otázku zda ta či ona věc tvoří obvyklé vybavení domácnosti, je třeba posuzovat s přihlédnutím k obvyklému standardu ve společnosti.⁶⁹

Při zúžení společného jmění musí dojít k vypořádání toho majetku a závazků, o něž se rozsah SJM zužuje a nadále se stávají součástí výlučného majetku jednoho z manželů.⁷⁰ Toto vypořádání přichází v úvahu, nedošlo-li k vypořádání přímo ve smlouvě. Pokud je společné jmění zúženo, ale ohledně společných věcí nad rámec obvyklého vybavení domácnosti nedošlo mezi manžely k vypořádání, platí pro tyto věci i nadále režim společného jmění.⁷¹

Zúžení smlouvou

Zákon pro smlouvu o zúžení společného jmění předepisuje formu notářského zápisu. Dále nesmí smlouva odporovat principu rovnosti mezi manžely a určovat jim jiné podíly na majetku než rovné. Manželé jsou oprávněni zúžit společné jmění jen o jednotlivé majetkové kusy.

⁶⁹ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10.vydání Praha: C.H.Beck, 2006. str. 592

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 20 Cdo 3297/2006: Došlo-li k zúžení společného jmění manželů na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, zaniklo současně společné jmění manželů k ostatním věcem, které tvoří vybavení společné domácnosti. Věci, které byly takto ze společného jmění manželů vyloučeny, podléhají vypořádání; pokud po zániku společného jmění manželů k uvedeným věcem nenásledovalo do tří let jejich vypořádání dohodou nebo nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí podle ohledně nemovitých věcí nevyvratitelná domněnka vzniku podílového spoluvlastnictví.

⁷¹ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 1476/2000: Zúžením společného jmění manželů na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti dochází k zániku společného jmění manželů k ostatním věcem, které tvoří vybavení společné domácnosti, nenásledovalo jejich vypořádání, platí ohledně těchto věcí režim společného jmění manželů.

Do doby, než je společné jmění manželů k těmto věcem vypořádáno, nemá žádný z manželů právo požadovat na druhém, aby mu nahradil škodu, kterou způsobil na společném majetku, nebo vydal to, oč se proti druhému z manželů obohatil z užitku ze společné věci.

V praxi se ustálilo, že manželé do smlouvy zanesou dohodu o výživném pro rozvedenou manželku, tato část smlouvy je ale účinná až dnem právní moci rozvodu. Též do ní mohou manželé zahrnout úpravu výživného během manželství. Pro případný rozvod si mohou manželé ve smlouvě určit, kdo dostane který majetek v případě dělení.

Týká-li se dohoda nemovitosti, nabude v souladu s ust. § 149a o.z. účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí.

Zúžení rozhodnutím soudu

Znění § 148 odst. 1 o.z. přiznává právo každému z manželů podat k soudu návrh na zúžení společného jmění, a to až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Důvody pro zúžení společného jmění musí soud posuzovat v každém konkrétním případě samostatně s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem. K vydání rozhodnutí je třeba, aby soud shledal, že zde existují závažné důvody k zúžení SJM. Mezi ty praxe řadí hlavně „marnotratnost“ jednoho z manželů či nepatřičné chování některého z manželů, např. k dětem.⁷²

Jiná situace nastává, v případech se kterými počítá § 148 odst. 2 o.z., kde soud po prokázání toho, že se jeden z manželů stal neomezeně ručícím v obchodní společnosti či získal živnostenské či jiné oprávnění k podnikatelské činnosti, rozhodne o zúžení společného jmění, a to opět na návrh jednoho z manželů. Zde se jedná v podstatě o povinnost soudu rozhodnout tímto způsobem, jsou-li prokázány předepsané skutečnosti. Toto ustanovení funguje jako ochrana nepodnikajícího manžela, protože k podnikání manžel nepoužívá pouze svůj výlučný majetek, ale i ten spadající do SJM, čímž může podnikající manžel nepříznivě ovlivnit majetkové poměry manžela druhého a celé rodiny.

Zákon neopomněl upravit ani rozdělení příjmů z podnikání, podniká-li po zúžení společného jmění manžel za pomoci nebo společně s manželem druhým. Neupraví-li si toto manželé přímo ve smlouvě, platí, že si příjmy dělí napůl.

⁷² R 3/1968: K posouzení závažnosti důvodu pro zrušení bezpodílového spoluvlastnictví manželů (společného jmění) pouhé zjištění, že manželé žijí odděleně, nestačí k závěru, že jsou dány důvody ke zrušení bezpodílového spoluvlastnictví: je zároveň třeba zkoumat, zda jde o trvalý a neodčinitelný stav a zda v důsledku odděleného žití manželů se oba nepodílejí na vytváření společného majetku.

Otázkou zůstává, zda znění § 148 odst. 1 občanského zákoníku soudu závazně stanovuje, že společné jmění musí zúžit až na obvyklé vybavení společné domácnosti nebo lze i méně. Já osobně bych se ale přiklonila k názoru Dvořáka J. a Spáčila J., kteří dle gramatického výkladu znění slovesa „může“ soudí, že rozsah zúžení může být i menší.⁷³

Zákon předpokládá variantu opětovného rozšíření⁷⁴ společného jmění do předchozího rozsahu. Opět se tak může stát pouze na základě rozhodnutí soudu po podání návrhu jedním z manželů nebo oběma.

Soud je při řízení o rozšíření do původního rozsahu povinen zkoumat zda došlo ke zlepšení stavu a pominuly závažné důvody, které jej vedly k rozhodnutí o zúžení. V případech, kdy došlo k zúžení dle odst. 2 je posouzení jednodušší, neboť lze lehce prokázat, zda oprávnění k podnikání manžel pozbyl, a nebo že přestal být neomezeně ručícím společníkem.

4.1.3. Změna doby vzniku SJM

Zákon manželům umožňuje smlouvou formou notářského zápisu odložit vznik společného jmění až do doby zániku manželství, vyňaty jsou však věci, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti.

I když zákon hovoří o tom, že smlouvou dojde k odložení vzniku SJM, přesto uzavřením manželství i zde SJM vzniká, ale tvoří jej pouze obvyklé vybavení společné domácnosti. Každý z manželů tedy během trvání manželství nabývá majetek jen do svého výlučného vlastnictví, věci, které manželé nabudou společně, patří do jejich podílového spoluvlastnictví.

Dnem zániku manželství, vznikne společné jmění. To je však i v tomto případě tvořeno pouze majetkem, který dle § 143 odst. 1 písm. a) a b) může být předmětem společného jmění. Výlučným majetkem každého manžela tak po vzniku SJM zůstanou pouze věci, které jsou dle § 143 občanského zákoníku z předmětu SJM vyloučeny.

⁷³ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. Praha: ASPI, 2007. str. 173

⁷⁴ viz § 148 odst. 4 občanského zákoníku

Smlouvu dle § 143 odst. 3 mohou uzavřít i snoubenci, kteří se teprve chystají uzavřít manželství a rozhodli se takto upravit své budoucí majetkové poměry.

V případě, že smlouvu o odložení vzniku společného jmění chtějí uzavřít manželé, dochází k problémům. Mezi nimi už totiž společné jmění vznikem manželství vzniklo a většinou v neomezeném rozsahu, jak tedy v tomto případě postupovat? Jako jediné řešení vidím názor Dvořáka J. a Spáčila J., kteří v tomto případě navrhnou nejprve zúžit společné jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 143a odst. 1) a pak teprve uzavřít smlouvu o odložení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství.⁷⁵

Výhodou oproti nemodifikovanému režimu SJM je zde skutečnost, že majetek, který každý z manželů vydal ze svého výlučného majetku, který by jinak byl součástí společného jmění, před vznikem společného jmění, se při vypořádání tohoto jmění nijak nezohledňuje, protože se jednalo čistě o samostatný majetek jednoho manžela, jehož výlučná správa byla jeho právem.

Existenci alespoň minimálního rozsahu společného jmění při jeho zúžení a při odložení jeho vzniku nelze vyloučit, jeho rozsah je však omezen pouze na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

4.1.4. Změna správy SJM

Spravovat majetek tvořící společné jmění jsou oprávněni oba manželé společně. Správu obvyklou může vykonávat každý samostatně, avšak u záležitostí nespádajících do okruhu obvyklé správy je požadován souhlas i druhého manžela pod sankcí neplatnosti (§ 145 odst. 1 a 2 občanského zákoníku).

Od zákonné úpravy spravování společného majetku dle § 145 o.z. se mohou manželé či snoubenci odchýlit a smlouvou upravit správu svých majetkových poměrů odlišně (§147o.z.). I u těchto typů smluv zákon předpokládá formu notářského zápisu.

Správa společného jmění pak může být na základě smlouvy svěřena pouze jednomu z manželů, a to ohledně celého majetku nebo jen jeho jednotlivých částí. Druhým způsobem je

⁷⁵ Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. Praha: ASPI, 2007. str. 175

vykonávání společné správy oběma manžely. Rozsah výkonu může zahrnovat všechny úkony nebo se omezit pouze na některé.

Také zde platí, že manželé se smlouvy mohou vůči třetí osobě dovolat jen tehdy, jestliže jí byl obsah této smlouvy znám.

4.2. Předmanželské smlouvy

Předmanželská smlouva umožňuje osobám, které teprve chtějí uzavřít manželství, uspořádat své budoucí majetkové vztahy obdobným způsobem jako mohou manželé dle ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku.

Smlouva musí především splňovat obecné náležitosti všech právních úkonů stanovené v občanském zákoníku, a dále musí být také uzavřena formou notářského zápisu.

Neplatnost manželství nemá na existenci předmanželské smlouvy žádný vliv. Podmínkou, aby se opravdu jednalo o smlouvu předmanželskou, je, že musí být uzavřena před uzavřením manželství. Splývá-li den uzavření smlouvy i manželství, je nutno zkoumat přesný okamžik uzavření smlouvy, který musí souhlasnému prohlášení muže a ženy o tom, že vstupují do manželství, předcházet.

Předmanželská smlouva může být měněna či odvolána jen do okamžiku uzavření manželství, její účinky nastávají uzavřením manželství.

5. ZÁNÍK A OBNOVENÍ SJM

5.1. Zánik SJM

Společné jmění manželů zaniká zánikem manželství, jak stanoví § 149 odst. 1 občanského zákoníku⁷⁶ nebo za trvání manželství, ale pouze v případech stanovených zákonem.

⁷⁶ § 149 odst. 1o.z.: Společné jmění manželů zaniká zánikem manželství.

5.1.1. Zánik při zániku manželství

Zánik SJM je dle § 149 odst. 1 o.z. primárně spojen především se zánikem manželství, neboť existence SJM je pevně navázána na trvání manželství. Manželství dle ZoR⁷⁷ zanikne buď smrtí jednoho z manželů popř. obou, nebo rozvodem manželství.

Smrt jednoho z manželů je právní událostí, k níž se váže nejen zánik manželství, ale logicky i zánik SJM. Je nutné, aby smrt byla vždy konstatována lékařem. Stejně účinky na zánik manželství a SJM jako smrt má i prohlášení za mrtvého tak, jak to stanovuje ZoR a procesní podmínky určuje § 195 o.s.ř. K zániku manželství a společného jmění dochází v okamžiku právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého.

Rozvod je druhým způsobem zániku manželství, kdy i SJM zaniká, zde ke dni právní moci rozsudku o rozvodu. Podrobnou právní úpravu rozvodu najdeme v § 24 a násl. ZoR.

Zde bych vzpomenula i zánik SJM při prohlášení manželství za neplatné.⁷⁸ Nedochozí sice k zániku manželství jako takovému, ale prohlášení neplatnosti má na existenci společného jmění stejné účinky jako zánik manželství. I v neplatném manželství SJM vzniká a trvá až do té doby, než ho soud prohlásí za neplatné.

5.1.2. Zánik za trvání manželství

Tento způsob zániku SJM je možný pouze v případech, ve kterých to stanovuje zákon. Zánik SJM za trvání manželství nelze žádným způsobem upravit smluvně.

Společné jmění se zrušuje dle ustanovení § 268 odst. 1 insolvenčního zákona⁷⁹, když je na majetek jednoho z manželů prohlášen konkurz. Tato úprava vyjadřuje snahu zákonodárce ochránit manžela před nepříznivými dopady insolvenčního řízení směřujícího proti druhému manželovi.

⁷⁷ § 22 odst. 1 zákona o rodině: Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci.

⁷⁸ R 42/1972: Jestliže bylo manželství prohlášeno za neplatné, platí o majetkových poměrech manželů obdobně ustanovení o majetkových poměrech rozvedených manželů.(lze použít i dnes)

⁷⁹ § 268 odst. 1 insolvenčního zákona: Prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela, byl-li vznik společného jmění vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství.

K zániku společného jmění dochází také výrokem o propadnutí majetku jednoho manžela dle ustanovení trestního zákona⁸⁰, a to i v případě částečného propadnutí majetku. SJM je zrušeno ke dni právní moci tohoto rozhodnutí. Propadnutí se vztahuje pouze na majetek, který je ve vlastnictví odsouzeného ke dni právní moci tohoto rozsudku, z povahy věci jsou vyloučeny závazky.

Po zániku SJM během trvání manželství z výše uvedených důvodů dochází k oddělenému nabývání majetku manžely, a to i věci, které náležejí mezi věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Ohledně majetku nabývaného společně platí ustanovení o podílovém spoluvlastnictví.

5.2. Obnovení SJM

Obnovení SJM upravuje § 151 občanského zákoníku a stanoví, že obnovit SJM lze pouze soudním rozhodnutím. Řízení se zahajuje na návrh jednoho z manželů a soud v řízení zkoumá vedle důvodů, které ho vedly k rozhodnutí o zrušení, i další důvody, které v mezidobí nastaly. SJM se obnovuje ex nunc.⁸¹ Takto lze obnovit i SJM zaniklé za trvání manželství podle ustanovení insolvenčního zákona a trestního zákona.

K obnovení SJM dochází i v případě, kdy je zrušeno prohlášení za mrtvého. V tom případě se dle ustanovení § 22 odst. 2 ZoR⁸² manželství obnovuje, pokud druhý manžel za tu dobu neuzavřel manželství nové. Dovožujeme, že stejná obnova platí i pro SJM. Manželství i společné jmění se obnovují ex tunc, a jsou tak platné i úkony provedené druhým manželem během doby, kdy trvaly účinky prohlášení za mrtvého.

⁸⁰ § 52 odst. 2 trestního zákona: Výrokem o propadnutí majetku zaniká zákonné společenství majetkové.

⁸¹ R 42/1972: Obnovení zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví je možné jenom rozhodnutím soudu vydaným za trvání manželství na návrh jednoho z manželů. Toto rozhodnutí působí ex nunc, takže se vztahuje jenom na to, co bylo nabyto po právní moci tohoto rozhodnutí, nevztahuje se však na majetek dříve nabytý. (Lze použít i dnes)

⁸² § 22 odst. 2 zákona o rodině: „Bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.“

6. VYPOŘÁDÁNÍ SJM

6.1. Obecně o vypořádání

Vypořádáním se rozumí stanovení toho, které majetkové hodnoty, a to jak aktivní, tak pasivní, zůstanou ve výhradním jmění jednoho manžela nebo druhého manžela a tedy který z manželů ke kterým majetkovým hodnotám, a to jak aktivním, tak pasivním ztratí doposud existující právo či povinnost), popř. které věci, práva a jiné majetkové hodnoty, jakož i závazky majetkové povahy zůstanou i nadále manželů, popř. bývalým manželům společné (tj. v jejich spoluvlastnictví, společném užívání, spoludlužnictví apod.).⁸³

K vypořádání SJM dochází poté, co manželství zanikne smrtí či rozvodem, rozsah SJM je zúžen smlouvou či rozhodnutím soudu nebo dojde-li k zániku SJM během manželství ze zákonem stanovených důvodů.

Podstata vypořádání společného jmění manželů je v likvidaci tohoto zvláštního vlastnictví. Likviduje se zejména proto, že mimo manželství takové společné jmění neexistuje.⁸⁴

Zákon stanoví, že zanikne-li manželství, provede se vypořádání. Nutno však zmínit, že ne vždy dojde k vypořádání společného jmění okamžitě po zániku manželství. Z toho důvodu pak nastávají v praxi problémy, jak mohou manželé nakládat s majetkem, který je i po zániku manželství stále společný. Právě pro případy, kdy společné jmění není hned po zániku manželství vypořádáno, se ustálil výklad, že na správu tohoto nevypořádaného majetku je dle § 853 o.z.⁸⁵ třeba analogicky aplikovat ustanovení o SJM.

Vypořádat společné jmění je možno pouze následujícími způsoby uvedenými v § 150 občanském zákoníku:

1. Dohodou manželů
2. Soudním rozhodnutím na základě návrhu jednoho z manželů
3. Zákonnou domněnkou

O všech těchto způsobech vypořádání je podrobněji pojednáno níže.

⁸³ Radvanová S., Zuklínová M. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: Beck, 1999. str. 54

⁸⁴ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. *Společné jmění manželů*. Praha: LINDE Praha a.s., 2000. Str. 167

⁸⁵ § 853 o.z. : Občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny ani tímto, ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními tohoto zákona, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší

Způsoby vypořádání lze též libovolně kombinovat a také je možné vypořádat společné jmění pouze částečně. Nárok na vypořádání se nepromlčuje a může tak být provedeno i s časovým odstupem od zániku, s účinky *ex tunc*, tj. od zániku společného jmění.

Prvním krokem je především zjištění, co ke dni zániku společného jmění do tohoto náleželo. Předmětem vypořádání jsou všechny věci, které manželé nabyli za trvání manželství a zákonem z něho nejsou vyloučeny. Pokud se jedná o věci v užším slova smyslu, pro jejich vypořádání je podstatné zda v době vypořádání fakticky existují a jsou součástí společného jmění. Též práva a závazky je třeba vypořádat, neboť i ty jsou součástí společného jmění.

Ze závazků a pohledávek zůstávají manželé ve většině případů i po provedeném vypořádání povinni a oprávněni i nadále společně a nerozdílně, ať už se jedná o závazky či pohledávky vůči třetím osobám fyzickým nebo bankovním ústavům. Soudy se ve své praxi přiklánějí k přikázání závazků oběma manželům solidárně.⁸⁶ Při existenci promlčených závazků či pohledávek se má za to, že tyto by měly být přikázány oběma manželům společně. Pohledávky, jejichž existence je tvrzena jedním z manželů, za současného popírání manželem druhým, je vhodné přikázat tomu z manželů, který jej tvrdí.

Mezi předměty vypořádání patří i vklady u peněžních ústavů, investice do podílových fondů a v neposlední řadě i obchodní podíl a společný nájem družstevního bytu.

Po provedení vypořádání žádnému z manželů nevzniká nové vlastnické právo k vypořádaným předmětům, protože jejich vlastníky již jsou. Pouze manžel k věci, která je přikázána druhému manželovi ztrácí vlastnické právo.

6.1.1. Vypořádání SJM dohodou

V první řadě dává zákon manželům možnost, aby si svoje vzájemné majetkové vztahy vypořádali sami, a to písemnou dohodou. V dohodě tak mohou vzít vzájemně ohled na své zájmy, potřeby i osobní vztahy k určitým předmětům společného majetku.

Dohoda o vypořádání společného jmění může být manžely uzavřena ještě před zánikem manželství. Uzavření dohody o vypořádání ještě za trvání manželství je

⁸⁶ Rozsudek NS sp.zn. 30 Cdo 1881/2001: Soud v rámci vypořádání společného jmění bývalých manželů vypořádá dosud nezaplacený společný dluh u banky, zatížený vyšším příslušenstvím, zpravidla tak, že povinnost zaplatit zůstatek dluhu uloží oběma manželům jednou polovinou.

předpokladem rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu dle § 24a ZoR. Manželé jsou povinni při návrhu na rozvod bez zjišťování příčin rozvratu soudu předložit dohodu o vypořádání vzájemných majetkových práv (společného jmění), která musí splňovat zákonem blíže určené náležitosti. Dohoda je však účinná pouze v případech rozvodu dle § 24a ZoR⁸⁷.

Zákon pro dohodu vyžaduje pouze podmínku, aby byla písemná a dále, aby nezasahovala do práv třetích osob. Náležitosti jejího obsahu nejsou žádným způsobem upraveny a nezbývá tedy nic jiného než vycházet z obvyklých náležitostí požadovaných pro právní úkony obecnou částí občanského zákoníku.⁸⁸ U dohod je zvláště důležité dbát na jejich určitost.

Je vhodné zmínit se blíže o zákonné zásadě obsažené v § 150 odst. 2, která nám výslovně říká, že práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena. Toto ustanovení jednoznačně vyjadřuje snahu ochránit třetí osoby, které vstupují do majetkových vztahů s manžely. Abychom do této problematiky lépe pronikli, musíme od sebe odlišit závazky, které byly součástí společného jmění a ty, které se vázaly pouze k výlučnému majetku jednoho z manželů.

Dle poznatků soudní praxe se dospělo k závěru, že byl-li určitý závazek předmětem společného jmění, kdy podle zákonem stanovených zásad byli oba manželé z tohoto závázání společně a nerozdílně, jsou povinni tento závazek i nadále plnit solidárně.

Co se týká závazku vázajícího se k výlučnému majetku jednoho z manželů, je situace značně složitější. Problém nastává především v případě, případně-li všechn vypořádaný majetek na základě dohody tomu manželovi, který není dlužníkem, čímž dojde k podstatnému snížení možnosti uspokojení jeho věřitele. Řešení těchto otázek opět zůstalo na soudní praxi. Prvním řešením bylo využití ustanovení o odporovatelnosti této dohody⁸⁹.

⁸⁷ Usnesení NS sp.zn. 30 Cdo 257/2001: Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů, kterou zákon podmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, je platná pouze v případech rozvodu, o němž bylo rozhodnuto podle § 24a ZOR.

⁸⁸ § 34 až § 42 občanského zákoníku

⁸⁹ R 27/2000: Věřitel je za podmínek uvedených v ustanovení § 42a obč. zák. oprávněn odporovat nejen právním úkonům, které učinil dlužník, ale i právním úkonům ručitele a dalších osob, které jsou z důvodu akcesorické a subsidiární povinnosti zákonem zavázány (zejména z titulů zajištění závazků) uspokojit pohledávku věřitele. R 52/2000: Právní úkon dlužníka je za podmínek uvedených v ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. odporovatelný nejen tehdy, jestliže pohledávka věřitele byla vymahatelnou již v době, kdy byl učiněn, ale i v případě, že byl učiněn dříve, než se věřitelova pohledávka za dlužníkem stala vymahatelnou. Odpůrčí žalobě lze vyhovět tehdy, jestliže pohledávka žalujícího věřitele byla vymahatelnou v době rozhodování soudu.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn.21 Cdo 2088/2000, který tuto otázku řešil ve věci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, však dospěl k jinému závěru, a to, že nelze uplatnit ustanovení o odporovatelnosti dle § 42a občanského zákoníku⁹⁰, protože ujednání dohody o vypořádání, které úmyslně znemožňuje uspokojení pohledávky věřitele je v rozporu se zákonem a tudíž je takto učiněný právní úkon neplatný v souladu s § 39 občanského zákoníku.⁹¹

I v případě zániku společného jmění podle § 52 trestního zákona lze uzavřít o vypořádání společného jmění dohodu, na místo manžela, jehož majetek propadl, nastupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.⁹²

Nezřídka se stává, že manželé si nejsou vědomi všeho majetku, který patří do společného jmění, a mohou na něj v dohodě zapomenout. Pro tyto případy se doporučuje uvádět v dohodách klauzuli, která stanoví kritérium, jak se mezi manžely rozdělí věci, které manželé v dohodě opomněli vypořádat.

Týká-li se dohoda nemovitosti, nabude v souladu s ust. § 149a o.z. účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí.

Dohoda o vypořádání je přílohou této práce.

⁹⁰ §42a o.z.: **(1)** Věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen. **(2)** Odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitel i příslušné pečlivosti nemohla poznat. **(3)** Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka v prospěch. **(4)** Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch.

⁹¹ § 39 o.z.: Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přiči dobrým mravům.

⁹² § 11 odst. 2 z.č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

6.1.2. Vypořádání SJM soudním rozhodnutím

Nevypořádají-li manželé společné jmění dohodou, rozhodne na návrh některého z manželů soud.⁹³ Lhůta pro podání návrhu na vypořádání je tříletá, po uplynutí této lhůty se uplatní zákonná domněnka dle § 150 odst. 4 občanského zákoníku.

Soud není vázán návrhem (tzv. iudicium duplex) ohledně ceny ani ohledně příkázání jednomu manželovi. Podle novodobější soudní praxe však soudu přísluší projednat a vypořádat jen ty části majetku, které účastníci učinili předmětem vypořádání.⁹⁴ Soud při svém rozhodování musí též zohlednit všechny zákonné požadavky na provedení vypořádání v souladu s § 149 odst. 2 a 3 občanského zákoníku.

Podmínkou pro projednání vypořádání společného jmění soudem je podání žaloby, v níž budou vylíčeny skutečnosti rozhodné pro posouzení, jaké věci náležely do společného jmění, a toto bude přiloženými důkazy doloženo. Navrhovatel musí též uvést, jakým způsobem má být tento majetek rozdělen. Takto lze společné jmění vypořádat pouze, nebylo-li již vypořádáno dohodou manželů nebo zákonnou domněnkou. Zůstala-li alespoň část jmění dříve nevypořádána, provede soud svým rozhodnutím vypořádání ohledně té části.

Pro vypořádání SJM je rozhodující stanovení přesného dne zániku manželství, protože právě k tomuto dni se posuzuje stav majetku, který je podle toho pak také vypořádán. Cenu věci může soud určit dle souhlasných tvrzení manželů, jinak ji stanoví sám většinou na základě znaleckého posudku. Cena majetku se dle závěrů judikatury určuje v době vypořádání, ale vychází se z jejího stavu v době zániku společného jmění.⁹⁵

Při vypořádání společného jmění platí určitá zákonem stanovená pravidla, která najdeme v § 149 odst. 2 a odst. 3 občanského zákoníku. Tato pravidla se užijí především při vypořádání soudem.

⁹³ R 42/1972: Jestliže se neprovede vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví dohodou, provede je soud na návrh některého z manželů. Rozhodnutím soudu může být provedeno vypořádání jen v případě, že již došlo k zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Je proto vyloučeno, aby se jeden z manželů domáhal vypořádání existujícího bezpodílového spoluvlastnictví, nebo aby spojil návrh na zrušení bezpodílového spoluvlastnictví s návrhem na jeho vypořádání. (lze použít i dnes)

⁹⁴ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 684/2004: 1. V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví(SJM) manželů soud vypořádá jen ty věci (majetek) náležející do tohoto spoluvlastnictví, které účastníci učinili předmětem řízení. Překročit jejich návrhy může jen ohledně ceny vypořádaného majetku a toho, jak jej mezi manžely rozdělí.

⁹⁵ R 11/2001: Při stanovení ceny věci pro účely vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů se vychází z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku tohoto spoluvlastnictví. (rozhodnutí je použitelné i pro vypořádání SJM)

Základní právní domněnkou pro vypořádání je, že podíly obou manželů na majetku patřícím do společného jmění jsou stejné⁹⁶. A to jak pasiv, tak aktiv. Jedná se zde o právní domněnku vyvratitelnou, kdy je v praxi možné, že se jednomu z manželů podaří dokázat, že jeho podíl na společném majetku je podílem vyšším. Podle soudní praxe je pro výši vypořádacích podílů⁹⁷ významná také skutečnost, jak se každý z manželů účastnil na péči o rodinu a jakou mírou se zasloužil o nabytí a udržování společného majetku, ne však ze zdrojů svého výlučného jmění.⁹⁸

Teorie vychází z toho, že manželé jsou oba úplnými vlastníky všech věcí patřících do SJM při současném omezení stejným vlastnickým právem druhého manžela. Pro účely vypořádání se však praxe musela odchýlit od tohoto všeobecného pojetí a určit výši podílů, přesně tak, jak je výše uvedeno.

Ani určení velikosti podílů však není řešením jak fakticky společný majetek rozdělit. Reálně pak vypořádání probíhá nejprve tak, že se zjistí rozsah společného majetku a jeho hodnota, např. znaleckým posudkem, nebo pouhou shodou manželů na hodnotě věci. Další fází je rozdělení majetku mezi manžele. Je zřejmé, že se bude jednat spíše o rozdělení věci způsobem, aby manželům připadly věci přibližně stejné hodnoty, většinou totiž není možné věci fakticky rozdělit rovným dílem. V některých případech může připadnout všecken majetek, který byl předmětem SJM pouze jednomu manželovi, ten však má tímto povinnost podíl druhému manželovi finančně kompenzovat. Zůstanou-li některé věci i po vypořádání společného jmění společné, spadají pod režim podílového spoluvlastnictví.

Další pravidlo vyplývá z § 149 odst. 2 občanského zákoníku, a to stanoví, že každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého, myšleno výlučného majetku, vynaložil na společný majetek a na druhé straně je zas povinen nahradit to, co ze společného jmění bylo vyloženo na jeho výlučný majetek. Hovoříme zde o tzv. zápočtech. K finančním kompenzacím do nebo ze společného jmění totiž většinou dochází formou

⁹⁶ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: Beck, 2006. str. 603

⁹⁷ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 2433/99: Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví může soud stanovit jiné podíly manželů na společném majetku než stejné. Tak tomu může být v případě světově úspěšného sportovce, který vyvíjel značné úsilí k tomu, aby ve své sportovní činnosti dosáhl uvedeného postavení a tomu odpovídajících příjmů umožňujících nadstandardní životní úroveň rodiny a nabytí majetku značné hodnoty.(názor, uvedený v rozhodnutí lze použít i dnes)

⁹⁸ Rozsudek NS sp.zn.22 Cdo 1821/2004: Pro úvahu soudu o (ne)rovnosti podílů účastníků v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví není významné, čím vším některý z manželů přispěl na pořízení společného majetku ze svého odděleného majetku. (názor, uvedený v rozhodnutí lze použít i dnes)

vzájemného započítání jednotlivých finančních částek. Zákon však nestanoví jak reálně výši těchto zápočtů vypočítat, často vyskytujícím se problémem je i obtížnost zjišťování výše, důvodů a času, kdy byly takto prostředky vydány.

Týkají-li se zápočty věcí opotřebovaných, jejichž hodnota je již z tohoto důvodu nižší, je k tomu třeba přihlídnout a náklady je možno hradit pouze v míře snížené s ohledem na redukci hodnoty věci. Pokud je cena takovéto věci vyšší, při stanovení náhrady nákladů se k tomuto nepřihlíží.⁹⁹

Výjimkou jsou běžné náklady na údržbu věcí spadající do SJM, kterou však jeden manžel sám výhradně užívá, v tom případě mu žádná náhrada nákladů nepřísluší.

Sporná je otázka kompenzace při vypořádání za vynaložené finanční prostředky ze SJM na pořízování věcí osobní potřeby. Má se všeobecně za to, že jedná-li se o věci běžné potřeby, není manžel povinen tyto věci jakkoliv vynahrazovat. V případě, že však věcmi osobní potřeby je například drahocenný kožich či diamantový šperk, praxe dovodila, že zde je finanční kompenzace na místě¹⁰⁰.

Pokud jeden z manželů začal za trvání manželství podnikat a na toto své podnikání vynaložil prostředky pocházející ze společného majetku, nastává otázka vyčíslení hodnoty, kterou je manžel-podnikatel povinen do SJM nahradit. Judikatura, jež tento problém řešila ještě za existence BSM, dospěla k závěru, že manžel je do BSM/SJM povinen nahradit částku, která zůstane po odečtení pasiv od aktiv, ta vyjadřuje i hodnotu jeho podniku.¹⁰¹

Ze zájmu na ochraně nezletilých dětí zřejmě vycházel zákonodárce při tvorbě posledního pravidla, které se při vypořádání společného jmění uplatňuje. V § 149 odst. 3 občanského zákoníku se výslovně stanoví: Při vypořádání se přihlédně především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Pro určení míry přičinění je třeba vzít též zřetel k péči o

⁹⁹ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 2457/2004: Pokud je v době vypořádání hodnota věci, na jejíž získání se jeden z manželů podílel svými oddělenými prostředky, vyšší než její původní hodnota, k tomuto zvýšení se při stanovení úhrady nákladů, vynaložených jen z prostředků jednoho z manželů, nepřihlíží.

¹⁰⁰ R 42/1972: Kdyby tedy šlo o věc nikoli obvyklé osobní potřeby (např. drahocenný kožich), nebo o věc sloužící sice výkonu povolání, ale mající mimořádnou hodnotu (např. vědecká knihovna), měl by manžel, který tyto hodnoty za trvání manželství získal, nahradit, co ze společného majetku bylo na tento majetek vynaloženo. (názor lze použít i dnes)

¹⁰¹ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 2296/2004: 2. Podnikající manžel je povinen nahradit do BSM takovou částku, jež se rovná pozitivnímu (kladnému) rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku BSM, což zpravidla je cena jeho podniku (pokud nebyl vytvořen i vynaložením oddělených prostředků podnikajícího manžela). (názor obsažený v rozsudku lze použít i dnes)

děti a k obstarávání společné domácnosti. Toto ustanovení vyjadřuje snahu brát ohled i na toho z manželů, který svoje úsilí obětuje péči a výchově dětí a starosti o domácnost, při které není už zároveň schopen pracovat na rozrůstání společného jmění.

Stejná pravidla pro vypořádání výše uvedená se použijí obdobně¹⁰² i pro vypořádání společného jmění při jeho zúžení, bez ohledu zda se tak děje smlouvou nebo rozhodnutím soudu.

Při vypořádání obchodního podílu dospěla soudní praxe k závěru, že nelze přikázat pouze hodnotu obchodního podílu, ale celý obchodní podíl. Ten může být přikázán pouze manželovi, jenž je společníkem obchodní společnosti.¹⁰³

Soud ve výroku přesně stanoví, kterému z manželů je právo, věc či povinnost přiřčeno a v jakém rozsahu. V odůvodnění musí být přesně uvedeno, z jakých skutečností soud vycházel, a byla-li soudem stanovena částka, kterou musí v rámci vypořádání zaplatit jeden manžel druhému, musí být výpočet této částky přehledný a zkontrolovatelný v jakékoliv fázi¹⁰⁴. Pokud soud určí manželům jiné podíly než rovné, musí vyjádřit jejich výši.¹⁰⁵

Zůstává plně na úvaze soudu, kterému z manželů tu kterou věc přikáže, i když toto rozhodování může být v praxi velice obtížné. Návod tak nacházíme v bohaté judikatuře, která jako jedno z kritérií stanovuje např. hledisko účelnosti využití¹⁰⁶, nebo který z manželů měl věc naposledy v držení a u něhož došlo k jejich amortizaci¹⁰⁷.

¹⁰² § 149 odst. 4 o.z.: V případech uvedených v § 143a odst. 1 a § 148 odst. 1 se použijí ustanovení odstavců 2 a 3 obdobně.

¹⁰³ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 1781/2004: 1. Rozhoduje-li soud po zániku společného jmění manželů o vypořádání obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, nestačí přikázat hodnotu obchodního podílu, ale je třeba přikázat obchodní podíl. Obchodní podíl může být přikázán jen společníku obchodní společnosti.

¹⁰⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. Zn. 22 Cdo 2433/99: V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví musí být z odůvodnění rozsudku jednoznačně zřejmé, jak soud došel k částce, kterou je povinen jeden z účastníků zaplatit na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví druhému účastníku. Výpočet této částky má být natolik přehledný, aby se kdokoli mohl přesvědčit o jeho správnosti. Pokud odůvodnění rozsudku takový výpočet neobsahuje, je rozsudek nepřezkoumatelný a řízení je tak postiženo vadou ve smyslu § 241 odst. 3 písm. b) OSŘ. (názor obsažený v rozsudku lze použít i dnes)

¹⁰⁵ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 2914/99: Rozdílná výše podílů manželů při vypořádání jejich bezpodílového spoluvlastnictví může být vyjádřena nejen procentuálně nebo zlomkem, ale i přikázáním určité věci jen jednomu z manželů, aniž by byl ohledně ní zavázán k finančním vypořádání(vyrovnaní) s druhým manželem.(lze aplikovat i při existenci společného jmění manželů)

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 22 Cdo 2289/99: Jedním z hledisek, významných pro přikázání určité věci jednomu z bývalých manželů do jeho výlučného spoluvlastnictví, je hledisko účelného využití věci.

¹⁰⁷ Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 980/2003: V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví se uplatňuje zásada, aby pokud možno, zvláště s ohledem na dobu uplynulou od rozvodu manželství či oddělení bydlení manželů, byly věci přikázány tomu z účastníků, který je má či naposledy měl v držení a u něhož došlo k jejich amortizaci. (názor uvedený v rozhodnutí lze použít i dnes)

Rozsudek o vypořádání SJM je závazný pouze pro oba manžele, práv třetích osob se nijak nedotýká (§159a o.s.ř.).

6.1.3. Zákonná domněnka

Zákonná domněnka je třetím způsobem vypořádání společného jmění mezi manžely. Zákonodárce ji do zákona vnesl zřejmě z důvodu předejít dlouhotrvající právní nejistotě ohledně společného majetku po zániku manželství, nebylo-li společné jmění vypořádáno vůbec nebo pouze jeho část. Zákonem stanovenými předpoklady k uplatnění zákonné domněnky je existence alespoň části nevypořádaného jmění, skutečnost, že mezi manžely nedošlo k uzavření písemné dohody o vypořádání nebo nebyl podán návrh na vypořádání soudem a od zániku společného jmění nebo jeho zúžení smlouvou nebo soudem uplynula doba tří let.

Po uplynutí doby tří let při současném splnění i ostatních podmínek výše uvedených se má za to, že movité věci manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich výlučně jako vlastník užívá věci ze společného jmění pro potřebu svou, své rodiny a své domácnosti.

Aby takto mohl manžel nabýt společný majetek do svého výlučného vlastnictví, musí splňovat podmínky trvalého nerušeného užívání. Věc ze společného majetku nemusí být používána po celou dobu tří let, stačí doba přiměřeně kratší, ze které lze usuzovat na trvalost užívání. Nerušené užívání znamená, že věc není užívána přes odpor druhého manžela.

Jiná situace nastává ohledně ostatní movitých věcí a věcí nemovitých, ty se ze zákona stávají předmětem podílového spoluvlastnictví s rovnými podíly. Zde se vůbec nepřihlíží ke skutečnosti, kdo předmětné nemovitosti fakticky užívá. Katastrální úřad provede zápis spoluvlastnického práva do katastru na základě souhlasného prohlášení manželů a současného prokázání splnění podmínek uplatnění zákonné domněnky listinami prokazující okamžik zániku či zúžení společného jmění.

Právní účinky nevyvratitelné domněnky přiměřeně dopadají též na společná majetková práva a závazky. Z toho lze dovodit, že z majetkových práv a závazků jsou oba manželé oprávněni a povinni rovným dílem.

Po uplynutí tříleté lhůty tedy platí, že mezi manžely neexistuje žádné nevypořádané společné jmění. Závaznou je zákonná domněnka nejen pro oba manžele, ale též pro třetí osoby.

6.2. Vypořádání dle insolvenčního zákona

Jak již bylo výše uvedeno, při prohlášení konkurzu zaniká společné jmění. Tento společný majetek se zařadí do majetkové podstaty. Hodnota majetku takto zařazeného se odvíjí od toho, zda návrh podal dlužník či věřitel.¹⁰⁸

I společné jmění zaniklé tímto způsobem musí být vypořádáno, stejně jako se vypořádá i společné jmění, které zaniklo již dříve, ale do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno¹⁰⁹. Oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění nebo podat návrh k soudu na jeho vypořádání přechází na insolvenčního správce¹¹⁰. V probíhajícím soudním řízení o vypořádání SJM tedy na místo úpadce nastupuje insolvenční správce.

Věřitelé by měli být uspokojeni z majetku, který je po vypořádání přikázán jejich dlužníkovi, může se ale stát, že má úpadce tak velké dluhy, které přesahují i majetek tvořící společné jmění, v tom případě se do majetkové podstaty zahrne celé společné jmění.¹¹¹

Jestliže v době prohlášení konkursu uplynula lhůta k vypořádání společného jmění, nastanou účinky zákonné domněnky vypořádání až po šesti měsících od prohlášení konkursu, během té doby je možné provést vypořádání dohodou nebo podat návrh k soudu.

Reorganizaci jako druhý způsob řešení úpadku zmiňují proto, že i když nedochází k zániku a vypořádání společného jmění, může mít důsledky v majetkových vztazích manželů. Se souhlasem druhého manžela se na reorganizaci totiž použijí prostředky ze společného jmění. Aplikace ustanovení o reorganizaci přichází v úvahu jen u podnikajícího manžela.¹¹²

¹⁰⁸ § 205 IZ (1) Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení. § 205 IZ (2) Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud nařídil předběžné opatření, kterým zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud vydal rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení po vydání těchto rozhodnutí.

¹⁰⁹ § 268 odst.2 IZ: Po prohlášení konkursu se provede vypořádání společného jmění manželů, které

- a) zaniklo podle odstavce 1
- b) do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, nebo
- c) bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno.

¹¹⁰ § 270 odst. 1 IZ: Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. Dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu jsou neplatné.

¹¹¹ § 274 IZ: Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty.

¹¹² § 316 odst. 2 IZ: Reorganizací lze řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka, který je podnikatelem; reorganizace se týká jeho podniku

6.3. Vypořádání v případě smrti

Vypořádat společné jmění je třeba i v případě smrti jednoho z manželů. Pokud ke smrti dojde ještě za trvání společného jmění, vypořádání provádí soud v rámci dědického řízení dle ustanovení o.s.ř.¹¹³.

Stávají se případy, kdy společné jmění zaniklo, ale nebylo do smrti jednoho manžela vypořádáno, a ani nebyl podán návrh na jeho vypořádání. V případě, že manžel zemře po zániku manželství, ale před vypořádáním společného jmění, musí dědický soud určit, co patří do dědictví a co pozůstalému manželovi. V případě smrti jednoho z manželů, kteří jsou rozvedení a doposud nevypořádali své společné jmění, zde lze uzavřít dohodu o vypořádání mezi přeživším manželem a dědici manžela zemřelého před projednáním dědictví.¹¹⁴

7. Úprava majetkových vztahů manželů v návrhu občanského zákoníku

7.1. Stávající právní úprava

Úprava společného jmění manželů se nachází v druhé části z.č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění, v druhé hlavě, pod marginální rubrikou Spoluvlastnictví a společné jmění. SJM je konkrétně upraveno v § 143 až § 151 občanského zákoníku. Další ustanovení upravující SJM jsou § 136 odst. 2 a § 40a občanského zákoníku.

Úprava v občanském zákoníku však není zcela kompletní. Ustanovení týkající se společného jmění manželů nacházíme též v trestním zákoně, zákoně insolvenčním, občanském soudním řádu a ještě v dalších zákonech.

¹¹³ § 175 I o.s.ř.: **(1)** Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění, soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z toho majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Závise-li rozhodnutí na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná, postupuje soud podle § 175k odst. 3. **(2)** Zjistí-li soud dříve, než je dědické řízení pravomocně skončeno, další majetek ve společném jmění, rozhodne o něm dodatečně podle odstavce 1; přitom vychází z původního rozhodnutí.

¹¹⁴Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích sp.zn. 10 Ca 196/99: Jestliže v době smrti rozvedeného manžela nebránila žádná právní překážka (zaniklé) bezpodílové spoluvlastnictví vypořádat, pak do takového práva zůstavitele vstoupili jeho dědicové; těmto dědicům ani rozvedené manželce nic nebránilo, aby uzavřeli dohodu o vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Pokud by k takové dohodě nedošlo, soud by musel nejprve vypořádat zaniklé bezpodílové spoluvlastnictví (společného jmění) manželů a teprve poté projednat dědictví po zůstaviteli, rozvedeném manželovi. (lze aplikovat i za existence společného jmění manželů)

7.2. Úprava majetkových vztahů manželů v návrhu nového občanského zákoníku

Pojednání o navrhované úpravě a úvahy dle lege ferenda

O potřebě rekodifikace občanského práva se v odborných kruzích hovoří již dlouhou dobu. Platný občanský zákoník pocházející z roku 1964 je, i přes velké množství novelizací provedených k napravení právních nedostatků vzniklých přechodem socialistického zákonodárství ze 60. let do nových společenských poměrů, nyní již ve více směrech úpravou nevyhovující. Novelizace zapříčinily jeho nepřehlednost, protože v jejich důsledku byly na některých místech vypuštěny celé desítky paragrafů a jinde opět uměle přidávány. Na druhou stranu se však ani na základě novel nepodařilo zcela odstranit důsledky principů, z nichž vycházel minulý režim, a které se projeví i v tomto soukromoprávním kodexu.

Až nyní však dostala rekodifikace občanského práva konkrétní obrysy a návrh občanského zákoníku spatřil světlo světa. V květnu 2008 byl zaslán k oficiálnímu připomínkovému řízení, jehož výsledky byly do návrhu zákoníku zapracovány ještě do konce roku 2008. V lednu 2009 jej ministerstvo spravedlnosti předložilo vládě.

Návrh nového občanského zákoníku se svou podobou vrací k uspořádání ABGB, protože do své části druhé zařadil celou rozsáhlou úpravu Rodinného práva, upravující veškeré instituty tohoto právní odvětví. Celkově zde můžeme pozorovat návrat k některým tradičním prvkům soukromoprávní úpravy minulého století.

Pojďme se nyní vrátit k majetkovým vztahům mezi manžely. Právní úprava této problematiky se na našem území v průběhu minulého století posunula od původního režimu oddělených majetků k dnes stále platnému majetkovému společenství ve formě společného jmění. Jak se zdá, zpracovatelé návrhu občanského zákoníku se vrací k trendu začátku minulého století a znovu vnáší do úpravy manželského majetkového práva možnost režimu oddělených majetků.

Pro nás důležité majetkové vztahy mezi manžely s názvem „Manželské majetkové právo“ jsou systematicky zařazeny do části 2.-, „Rodinného práva“, Hlavy I, dílu 4 „Povinnosti a práva manželů“, oddílu 2 – návrhu občanského zákoníku mezi obecná ustanovení o manželství a následující ustanovení o zániku manželství.

Zákonodárce zachoval i v nové úpravě pojem „společné jmění“. *To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu, a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů (dále jen „společné jmění) podle ustanovení tohoto zákona (zákonný režim), to neplatí, ujednají-li si snoubenci nebo manželé něco jiného (smluvený režim) nebo rozhodne-li jinak soud (režim založený rozhodnutím soudu), anebo zanikne-li jinak společné jmění za trvání manželství na základě zákona.*¹¹⁵

Návrh se snaží upravit majetkové vztahy manželů opravdu komplexně. Dává manželům na výběr ze tří režimů: zákonného, smluveného a založeného rozhodnutím soudu.

Zpracovatelé se při tvorbě zřejmě inspirovali v sousedních evropských státech, kde je nyní trendem určitý hybridní systém, vycházející z režimu odděleného jmění s prvky majetkového společenství.

Zákonný režim je z velké části přepisem úpravy stávající, ale nelze mu upřít jistá vylepšení, po kterých úprava volala.

Smluvený režim umožňuje nejen provedení modifikací, tak jak je známe dnes, ale nově umožňuje též zavedení režimu oddělených majetků.

Třetí možností, kterou návrh dává, je režim založený rozhodnutím soudu, který do majetkových vztahů manželů může zasáhnout pouze v případech závažných důvodů a na návrh.

Nově přibyla do úpravy majetkových vztahů manželů též „Ochrana třetích osob“. Zvláštností jsou i následující ustanovení „Některá ustanovení o bydlení manželů“ a navazující „Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí“.

Pojďme se nyní vrátit k jednotlivým režimům a zhodnotit, co nám návrh přináší nového a zásadního, či v čem zůstal nezměněn.

Zákonný režim

Zákonný režim, jak již bylo uvedeno shora, je v podstatě přepisem úpravy platné. Byly učiněny pouze zásahy k vyřešení věcí dříve sporných, které byly soudy nuceny rozhodovat při své praxi.

¹¹⁵ URL < <http://www.obcanskyzakonik.justice.cz> > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 624

Do společného jmění je zahrnuto vše, co nabyl jeden či oba manželé za trvání manželství, kromě věcí sloužících osobní potřebě jednoho manžela. Majetek získaný darem, děděním nebo nově též odkazem připadá do výlučného vlastnictví jen jednoho z manželů, ledaže dárce či zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl. Nově je tedy umožněno dárce či zůstaviteli darovat či odkázat majetek manželům do SJM. Dnes manželé mohou takto společně nabyt jen do podílového spoluvlastnictví.

Jako výlučný majetek jednoho z manželů je výslovně uvedena i náhrada nemajetkové újmy na přirozených právech jednoho manžela či majetek, který nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahující se k jeho výlučnému vlastnictví nebo náhradou za poškození, zničení či ztrátu tohoto majetku.

Výslovně se neuvádí, že majetek nabytý před uzavřením manželství je majetkem výhradním, ale vyplývá to z prvního odstavce a je na to i v odstavci druhém navázáno.

Nově je návrhem výslovně stanoveno, že do společného jmění patří zisk z výlučného majetku jednoho manžela a podíl v obchodní společnosti nebo družstvu, pokud jej manžel získal za trvání manželství, ne však v případě, že jej nabyl způsobem zakládajícím výlučné vlastnictví. V souvislosti se ziskem z výlučného vlastnictví je třeba doplnit, že i závazky z tohoto výlučného majetku spadají do společného jmění, a to dnem jejich splatnosti.

Součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství s výjimkou těch, které se týkají výlučného majetku jen jednoho manžela, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, a nebo dluhy, které převzal jeden manžel bez souhlasu druhého a nelze je považovat za obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

V případě sporů bude soud muset posuzovat, co je považováno za každodenní a běžné potřeby rodiny, dle důvodové zprávy bude důležité především posoudit účel, který byl převzetím dluhu sledován.

Pro úpravu nabývání a pozbývání platí obecná pravidla. I na dříve spornou otázku, zda do společného jmění patří mzda jako finanční částka nebo i pouhý nárok na ní, nyní návrh zákona odpovídá výslovně takto: „...částky výdělku, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat...“¹¹⁶ Oproti

¹¹⁶ URL < <http://www.obcanskyzakonik.justice.cz> > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 627

dovozenému řešení podle platné právní úpravy nedochází k žádné změně, nové je pouze to, že je to řečeno výslovně.

Neupravuje-li něco tato část návrhu zákona, použijí se obdobně ustanovení o společnosti, popř. ustanovení o spoluvlastnictví. Zpracovatelé návrhu v důvodové zprávě objasňují, že vycházejí z názoru, že manželé tvoří společenství obdobně jako spolunájemci či spoluvlastníci.¹¹⁷

Správa v zákonném režimu

Regulace správy společného jmění zůstala taktéž z velké části nezměněna. Přejíždí z ní ustanovení o právních jednáních ohledně SJM, z kterých jsou i nadále zavázáni a oprávněni oba manželé společně a nerozdílně, stejně jako práva náleží oběma solidárně. Okruh výslovně řečených dispozic s věcmi tvořícími společné jmění je rozšířen v souladu s § 123 o.z.¹¹⁸ o braní užitků, nakládání a spravování. Právo provádět tyto činnosti nadále zůstává oběma manželům.

Návrh se odvrací od použití pojmu „obvyklá správa“ a vrací se k výrazu „běžné záležitosti“, kdy stanoví, že u záležitostí ohledně společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají oba manželé společně anebo jeden se souhlasem toho druhého. Pro případy neodůvodněného odmítání souhlasu jedním z manželů, lze navrhnout, aby jeho souhlas nahradil rozhodnutím soud. Ustanovení o potřebě souhlasu již zná úprava současná, v případě neodůvodněného odmítání souhlasu však mlčí a možnost obrátit se na soud byla dovozována pomocí čl. 36 Listiny ve spojení s § 4 o.z. Výslovné upravení této situace bylo dle mého názoru žádoucí.

Nedodržení ustanovení o souhlasu, dává druhému manželovi možnost dovolat se neplatnosti. Stejně je tomu tak i podle současné právní úpravy. (§ 145 odst. 2 o.z. ve spojení s § 40a o.z.)

Poslední ustanovení upravující správu v zákonném režimu pojednává o vztahu správy SJM a podnikání jednoho z manželů. Má za cíl zajistit ochranu společného majetku v případě podnikání jednoho z manželů. Váže použití prostředků ze společného jmění

¹¹⁷ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Důvodová zpráva. (citováno 23.3.2009). Důvodová zpráva k § 628, str. 144

¹¹⁸ § 123 o.z.: Vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s nimi.

k podnikání jednoho z manželů na souhlas manžela druhého. Souhlas stačí udělit při prvním použití, tak jak platí již dnes. Rozdíl je v tom, že návrh předpokládá souhlas jen v případě, že se jedná o majetek takové hodnoty, která přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

Jestliže manžel použije prostředky do podnikání bez souhlasu manžela, lze se dovolat neplatnosti.

Ustanovení o souhlasu se obdobně použijí při nabývání obchodního podílu v obchodní společnosti nebo družstvu do společného jmění nebo při nabytí podílu ručení za dluhy družstva či společnosti.

Opět zde vyvstává otázka nalezení oné hranice, kde se již nejedná o míru přiměřenou majetkovým poměrům. Zřejmě ji bude nutno posuzovat v každém konkrétním případě samostatně s přihlédnutím k daným okolnostem a poměrům.

Smluvený režim

Smluvený režim dává manželům či snoubencům široké možnosti úpravy majetkových vztahů např. nabývat majetek po celou dobu trvání manželství odděleně či jak umožňuje i dnešní právní úprava, modifikovat rozsah společného jmění tak, že odloží vznik společného jmění ke dni zániku manželství či rozsah společné jmění smluvně zúží či rozšíří. Pro případ, že si manželé vyhradí vznik SJM až ke dni zániku manželství, návrh zákona výslovně odkazuje na použití ustanovení o odděleném jmění do doby vzniku SJM.

Návrh výslovně stanoví, že *smlouva může obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci, ledaže to zákon zakazuje; může se týkat zejména rozsahu, obsahu, doby vzniku režimu společného jmění v rozsahu stanoveném zákonem nebo jiném, jednotlivých věcí i jejich souborů. Smlouvou lze změnit zařazení již existujících i upravit zařazení budoucích součástí jmění rozdílně od zákonného režimu.*¹¹⁹ Možnost provedených změn je tímto ustanovením ještě více rozvedena.

I když návrh dává manželům širokou libovůli svoje majetkové poměry upravit, přesto stanovuje určité minimální podmínky, které je třeba při uzavírání takové smlouvy dodržet.

¹¹⁹ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 634 odst. 1

Především zůstává povinnost uzavřít smlouvu ve formě veřejné listiny. Smlouva nesmí vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení domácnosti, která jsou obsažená v obecných ustanoveních tohoto dílu, nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a obsahem či účelem se nesmí dotknout práv třetí osob, v případě, že tyto osoby nesouhlasí, jinak je pro ně neúčinná.

Smlouvou si mohou svoje manželské majetkové poměry upravit nejen manželé, ale též snoubenci, tj. osoby chystající se uzavřít manželství. Manželé podle návrhu budou smlouvou zpravidla upravovat svá práva a povinnosti týkající se již vzniklého společného jmění. Zpětný účinek smlouvy zákon neumožňuje.

Že je smluvní režim opravdu variabilní dokazuje i možnost manželů uspořádat své majetkové poměry pro případ zániku manželství, a to i při zániku smrtí jednoho z manželů, kdy se část smlouvy upravující tento způsob zániku může považovat za smlouvu dědickou, obsahuje-li náležitosti pro ní stanovené zákonem.

Změnu smluveného režimu lze provést dohodou manželů či rozhodnutím soudu. Při změně však musí být dohodnuto či rozhodnuto o součástech společného jmění v dosavadním režimu.

Dále je návrhem řešena doba nabývání účinnosti těchto smluv, která je různá u snoubenců a u manželů. U snoubenců dojde k nabytí účinnosti uzavřením manželství, a *týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu, lze provést do tohoto seznamu zápis změny až po uzavření manželství.*¹²⁰ U manželů nabývá smlouva ohledně již existující věci zapsané do veřejného seznamu vůči třetím osobám účinnosti v této části dnem zápisu do tohoto seznamu, ledaže zákon stanoví jinak.

Již dnes platí, že uzavřou-li snoubenci předmanželskou smlouvu ohledně nemovitosti, zapíše se tato skutečnost do katastru nemovitostí až po uzavření manželství.

Otázka nabytí účinnosti smluv mezi manžely ohledně nemovitostí je platnou právní úpravou řešena v rozporu s obecnou úpravou nabývání práv k nemovitostem, kdy je rozhodný den podání návrhu na vklad, zatímco platná právní úprava společného jmění účinky spojuje se dnem vkladu. (§ 149a, § 143a odst.1o.z.)

¹²⁰ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 636 odst. 1

Z použití slovního spojení „v této části“ lze usuzovat, že den nabytí účinnosti jednotlivých částí smluv se může lišit. Zatímco u nemovitostí vkládaných do katastru nemovitostí, nastupuje účinek dnem vkladu, ohledně ostatních částí si manželé či snoubenci mohou dohodnout účinnost odlišnou.

Manželé mají nově možnost, aby jejich smlouvy o úpravách majetkového režimu byly zapsány do veřejného seznamu, který bude k tomuto účelu zřízen zákonem. Účelem tohoto ustanovení je, aby smlouvou ujednané změny mohly být účinné vůči třetím osobám. Zápis do veřejného seznamu je dobrovolný. Pokud se manželé nedohodnou a nenechají smlouvu zapsat, mohou se jí vůči třetí osobě dovolat pouze, jestliže prokáží, že byl obsah smlouvy té třetí osobě znám, tak jak platí již dnes.

Existence určitého veřejného seznamu, obsahujícího veškeré smlouvy manželů či snoubenců ohledně jejich majetku, jak jej známe např. z úpravy německé, bude velkým přínosem v oblasti ochrany práv jak manželů, tak třetích osob. Velké problémy v praxi způsobuje právě neprůhlednost majetkového uspořádání mezi manžely.

Režim založený rozhodnutím soudu

Soud může zasáhnout svým rozhodnutím do majetkových vztahů manželů pouze, navrhne-li to jeden z manželů a je-li pro to závažný důvod. Zásah soudu spočívá v zrušení nebo zúžení stávajícího rozsahu společného jmění. Závažné důvody návrh dále specifikuje jako *skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manželka lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvodem může být shledáno také to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.*¹²¹ Návrh vyjmenovává důvody, pro které lze zejména zrušit či zúžit společné jmění. Z užití slova „zejména“ lze dovodit skutečnost, že se jedná pouze o demonstrativní výčet. Ostatní případy závažných důvodů jsou tedy ponechány na posouzení soudní praxi.

Koho však lze např. považovat za marnotratného, co je nepřiměřeným rizikem, či soustavným a opakovaným podstupováním nepřiměřených rizik zůstává otázkou, s kterou se bude taktéž muset vypořádat judikatura.

¹²¹ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 638

Stejně jako ve smluveném režimu tak i zde zákonodárce zakazuje, v tomto případě rozhodnutím soudu, vyloučit či změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení domácnosti. Rozhodnutí soudu měnící majetkové poměry manželů *nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s tím rozhodnutím souhlasila*¹²².

Režim založený rozhodnutím soudu lze opětovně a kdykoliv změnit buď smlouvou, nebo rozhodnutím soudu.

Obnova zrušeného společného jmění je možná, ale opět pouze rozhodnutím soudu. Soud společné jmění obnoví zejména, když pominou důvody zrušení společného jmění. Takto lze obnovit i SJM zaniklé na základě zákona za podmínky, že je to v zájmu obou manželů. Z užití slova „zejména“ opět usuzují, že i když důvody pominou, nemusí soud společné jmění obnovit.

Režim oddělených jmění

Režim oddělených jmění však na našem území není historicky ničím novým, vychází totiž z tradice začátku minulého století.

I správa v režimu oddělených jmění má své mantinely a neumožňuje libovolné nakládání s výhradním majetkem.

*V režimu oddělených jmění nesmí manžel nakládat se svým majetkem v rozsahu přesahujícím dvě třetiny hodnoty svého výhradního jmění bez souhlasu druhého manžela; to platí obdobně i o výhradních dluhích manžela. Byl-li druhý manžel opomenut a nesouhlasí-li s právním jednáním svého manžela, může se dovolat neplatnosti takového jednání.*¹²³ Je nutno mít na zřeteli, že takto široce pojatá volnost nakládání s majetkem, může být také snadno zneužita, proto je třeba stanovit alespoň minimální pravidla, která zabrání nejhorším případům. Lze totiž předpokládat i eventualitu, kdy se jeden manžel zbaví celého svého jmění nebo jej zatíží celé dluhem a bude využívat povinnosti druhého manžela ho živit.

¹²²URL < <http://www.obcanskyzakonik.justice.cz> > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 641 odst. 2

¹²³ URL < <http://www.obcanskyzakonik.justice.cz> > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 642

V režimu oddělených jmění je upraveno rozdělování příjmů z podnikání. V případě společného podnikání manželů nebo podniká-li jeden s pomocí druhého, příjmy si rozdělí buď, jak si písemně sami ujednali, jinak rovným dílem. Ze stejného pravidla vychází již současná úprava.

Správa ve smluveném režimu

Nejen že snoubenci či manželé mohou uzavřít smlouvu týkající se rozsahu, zániku atd. jejich společného majetku, ale mohou v rámci smluveného režimu uzavřít též smlouvu o správě tohoto majetku odchýlně od ustanovení o správě v zákonném režimu. Na libovůli manželů zůstává obsah smlouvy, ale také její forma.

Smlouva však nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a obsahem a účelem dotknout práv třetích osob, ledaže by souhlasily se smlouvou. Stejně pro ni platí i nabytí účinnosti, jak o něm bylo pojednáno v rámci Smluveného režimu.

Manžel, který vykonává správu společného jmění, jedná samostatně i v řízeních před soudem či v jiných řízeních, ledaže tato činnost patří mezi záležitosti níže uvedené.

Vzhledem k tomu, že přímo návrh předpokládá, že veškerou správu společného majetku může vykonávat i pouze jeden manžel, je zde potřeba ochrany manžela druhého a rodiny vyjádřena nutností souhlasu u určitých úkonů. Těmi jsou nakládání se společným majetkem jako celkem, nebo dispozice s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí SJM, nebo obydlím jednoho z nich či nezletilého dítěte, které nenabylo svéprávnosti a manželé o něj pečují, jakož i ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění.

V případech porušení ustanovení o souhlasu, se druhý manžel může dovolat neplatnosti.

Důvodová zpráva¹²⁴ předpokládá, že z vážných důvodů nepřítomnosti druhého manžela, nebo v případě, kdy odmítá dát neodůvodněně souhlas, může tento jeho souhlas nahradit rozhodnutím soud.

¹²⁴ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Důvodová zpráva. (citováno 23.3.2009). Důvodová zpráva k 645, str.149

Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu

V případech, kdy si manželé neupraví smlouvou způsob správy společného jmění, a jeden z manželů společné jmění spravuje zcela zřejmě v rozporu se zájmy druhého manžela, rodiny či rodinné domácnosti, může druhý manžel podat soudu návrh, aby rozhodl o tom, jak společné jmění spravovat.

Toto ustanovení má za cíl stanovit způsob řešení sporných situací, k jejichž vyřešení nejsou třeba podstatnější zásahy do společného jmění. Předpokládá však, že soud v tomto svém rozhodnutí určí pravidla pro správu společných věcí konkrétně.

Ochrana třetích osob

Komplexní ochranu práv třetích osob zatím právní úprava postrádá. Chrání třetí osoby pouze pro případy, kdy manželé uzavřou modifikační smlouvu nebo dohodu o vypořádání, která negativně zasahuje do práv těchto osob. Dle znění zákona se manželé mohou těchto smluv dovolat, pouze pokud prokáží, že byl těmto osobám obsah smluv znám. Proto nelze než tato ustanovení uvítat.

Pohledávka věřitele jen jednoho manžela, která vznikla za trvání společného jmění, může být při výkonu rozhodnutí uspokojena i z toho, co je součástí společného jmění. Do platné právní úpravy se toto ustanovení nedostalo pouhým legislativním opomenutím.¹²⁵ Nyní již zpracovatelé toto ustanovení do úpravy zahrnout neopomněli.

Společné jmění může být výkonem rozhodnutí na základě závazků vzniklých z trestné či jiné protiprávní činnosti nebo z plnění výživného jen jednoho z manželů postiženo jen do výše, která by v případě zrušení a vypořádání patřila tomu manželovi – dlužníkovi.

Do společného jmění dle platné právní úpravy patří všechny závazky převzaté za trvání manželství jedním manželem, pokud nepřekračují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Jsou-li tedy přiměřené, hradí je i druhý manžel a to i ze svého výlučného majetku podle principu solidarity. Toto ustanovení má tedy chránit i manžela druhého prostřednictvím omezení výše, která může být ze společného jmění takto postižena.

¹²⁵URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Důvodová zpráva. (citováno 23.3.2009). Důvodová zpráva k § 647, str.149

Snaha předejít úmyslným manipulacím s majetkem, které mají za úmysl zmařit uspokojení věřitelových nároků, vedla k formulaci následujícího paragrafu: *Zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.*¹²⁶

Dojde-li přeci jen smlouvou nebo rozhodnutím soudu, kterými byl změněn či vyloučen zákonný režim k dotčení práv třetích osob, mohou tyto osoby uplatnit svá práva při příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně jako by ke smlouvě manželů nebo rozhodnutí soudu nedošlo.

Jedná se o zcela nové ustanovení zvyšující možnost uspokojení věřitele.

§ 651 návrhu je zvláštním ustanovením upravujícím to, co se doposud jen dovozuje. Chtějí-li manželé dosáhnout rozvodu bez zjišťování příčin, ale přitom neuzavřeli dohodu o uspořádání majetkových povinností a práv pro případ rozvodu, v níž pod podmínkou, že manželství bude rozvedeno, ujednejí, jak budou v době odděleného hospodaření nabývat práva a zavazovat se, platí pro tuto dobu ustanovení o společném jmění přiměřeně.

Vypořádání společného jmění

V ustanoveních o vypořádání zůstalo mnohé z původní úpravy zachováno, změny jsou však i zde patrné.

Vypořádání se provádí v případech zániku společného jmění nebo jeho zúžení formou likvidace společných majetkových závazků a práv. Problém vznikající v okamžiku, kdy bylo třeba nakládat s dosud nevypořádaným společným jměním po zániku manželství nebo zúžení společného jmění, je zde vyřešen výslovně, a to přiměřeným použitím ustanovení o společném jmění.

Výslovně je zde vyjádřena též ochrana práv třetích osob tak, že nesmí být dohodou dotčeno právo třetí osoby. V případě, že přeci jen k poškození práv této osoby dojde, má tato

¹²⁶ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 649

osoba možnost domoci se u soudu určení neúčinnosti vypořádání vůči ní. Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely.

Účinky dohody nastávají vždy ke dni, kdy společné jmění zaniklo, bylo zrušeno či zúženo, bez ohledu na dobu uzavření dohody. Dohoda o vypořádání může být i částečná, a týkat se jen některých povinností a práv. Tyto skutečnosti v návrhu výslovně stanovené, jsou dnes jen dovozovány.

Zákonodárce se rozhodl ponechat způsob vypořádání formou písemné dohody. S bližším stanovením náležitostí této dohody však ani návrh nepočítá. *Je-li předmětem vypořádání věc zapsaná do veřejného seznamu, je třeba zápisu do tohoto seznamu. Je-li předmětem vypořádání nemovitá věc, jež se zapisuje do veřejného seznamu, nabývá dohoda v části týkající se této nemovité věci účinnosti dnem zápisu tohoto práva do veřejného seznamu*¹²⁷.

Stejně tak zůstala manželům možnost navrhnout provedení vypořádání soudu. Návrh výslovně stanoví, že pro rozhodnutí soudu je rozhodující stav v době, kdy nastaly účinky právního důvodu vypořádání.

§ 657 návrhu občanského zákoníku ponechává téměř původní znění zákonné domněnky vypořádání, kdy opět po vypršení tříleté lhůty připadají hmotné movité věci tomu z manželů, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo domácnosti výlučně jako vlastník užívá, ostatní hmotné movité věci a nemovitosti připadají oběma manželům do podílového spoluvlastnictví ve stejně velkých podílech. Majetková práva, pohledávky a dluhy náleží oběma se stejnými podíly.

Zůstala též úprava určující soudu jak postupovat v případech, kdy vypořádává společné jmění a jako závazná stanovuje stejná pravidla ohledně stejné velikosti podílů, přihlídnutí k potřebám nezaopatřených dětí, míry péče o rodinu a společnou domácnost. Též zůstala povinnost nahradit, co ze společného bylo vynaloženo na výlučný majetek a obráceně. Dále se ještě přihlíží k zásluhám na nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do SJM.

§ 658 odst. 2 návrhu občanského zákoníku výslovně upravil, to co bylo dodnes řečeno pouze judikaturou, že hodnota věcí, jež mají být nahrazeny v rámci vypořádání do SJM nebo

¹²⁷URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 655 věta druhá a třetí

ze SJM se započítává snížená při např. opotřebení věci, ale nově i zvýšená. *Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.*¹²⁸ Jedná-li se o zvýšení hodnoty, existuje v současnosti na tyto věci jiný názor.¹²⁹ Návrh se tedy od tohoto názoru odchyluje a jednoznačně stanoví ohledně zvýšení hodnoty věci jiný názor, dle mého spravedlivější.

Následující ustanovení ač se přímo netýkají společného jmění, jsou na úpravu majetkových vztahů manželů navázána. Zpracovatelé návrhu je zařadili na toto místo zřejmě proto, aby vyjádřili jejich souvislost s problematikou společného jmění. Některá ustanovení o bydlení manželů pak z velké části nahrazují stávající úpravu společného nájmu bytu manžely.

Některá ustanovení o bydlení manželů

Návrh zákona reaguje na společenskou důležitost společného bydlení manželů či celé rodiny. Návrh sice počítá i nadále se stručnou úpravou bydlení manželů v rámci ustanovení o nájemní smlouvě, ta však sama v ostatních záležitostech ohledně bydlení odkazuje na následující ustanovení.

V prvním ustanovení zpracovatelé definují základní pojem rodinná domácnost, kdy rodinná domácnost je tam, kde manželé bydlí, a kde se nachází rodinná domácnost, je obydlí manželů.

Rodinnou domácnost je možné přeložit na žádost jednoho manžela z vážných důvodů, druhý manžel má vyhovět pokud vážné důvody převažují nad důvody pro setrvání.

Též zákon výslovně stanoví, že mohou manželé bydlet odděleně. Dohoda o této skutečnosti má však právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde.

¹²⁸ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 658 odst. 2

¹²⁹ viz Rozsudek NS sp.zn. 22 Cdo 2457/2004

Jestliže manželé bydlí v domě nebo bytě, k němuž má výhradní právo jeden manžel, které mu umožňuje v bytě bydlet a je jiné než závazkové, vznikne uzavřením manželství právo bydlení i druhému manželovi. V případě vzniku takového práva jednomu manželovi za trvání manželství to platí stejně.

Je-li obydlím manželů dům nebo byt, k němuž má nájemní právo ke dni uzavření manželství jeden manžel, uzavřením manželství vznikne nájemní právo i druhému manželovi. Při pozdější uzavření nájemní smlouvy vzniká oběma manželům společné nájemní právo účinností nájemní smlouvy. Obdobně to platí i u jiného závazkového práva. Manželé se však na základě ujednání mohou od tohoto ustanovení odchýlit.

Toto ustanovení z velkého vychází z úpravy společného nájmu bytu manžely dle § 703 a násl. občanského zákoníku, v platném znění. K vytvoření shora uvedených ustanovení vedla potřeba dát i druhému manželovi alespoň nějaké právo k obydlí, v němž se nachází rodinná domácnost.

Ze společného nájemního práva jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně. Manžel, který má právo bydlení, je ručitelem svého manžela.

Ochránit rodinnou domácnost, i celé obydlí před zásahy manžela, které ji mohou nějakým způsobem ohrozit či zničit, a zmařit tak uspokojování bytových potřeb celé rodiny mají následující ustanovení:

Pokud má alespoň jeden z manželů právo nakládat s domem či bytem, kde se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny a je k bydlení nezbytně třeba, musí se ten manžel zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit či ohrozit. Závažné zásahy jako je zcizení, zřízení práva, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny nesmí provést bez souhlasu druhého manžela. Provede-li to bez souhlasu, druhý manžel se může dovolat neplatnosti.

Stejně tak pokud mají manželé společné nájemní právo k domu či bytu, ve kterém je rodinná domácnost manželů či rodiny, platí předchozí ustanovení obdobně. Bez souhlasu zde druhý manžel nesmí nájem ukončit či jej omezit právem, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů či rodiny. Opět se lze dovolat neplatnosti.

Souhlas podle výše uvedených ustanovení musí být vždy písemný.

Od ustanovení o souhlasu se závažnými zásahy shora uvedenými je možno se dohodou odchýlit, ale pouze za současného dodržení určitých pravidel: *Dohoda podle odstavce 1 však nesmí však zhoršit postavení společného nezletilého dítěte manželů, popř. snoubenců, které nenabylo svéprávnosti, které žije v rodinné domácnosti a vůči kterému mají vyživovací povinnost, popřípadě nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a bylo svěřeno do společné péče manželů nebo jednoho z nich; dohoda se dále nesmí dotknout práv třetích osob, ledaže by s takovou dohodou souhlasily.*¹³⁰

Dohoda i souhlas třetích osob je vyžadován v písemné formě. Požadavek písemné formy hodnotím jako velice praktický, především z důvodu právní jistoty.

Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí

Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí jsou reakcí na nárůst domácího násilí v posledních letech¹³¹. Právní předpisy dnes už dávají možnost okamžitého vykázaní násilníka ze společného domu či bytu, zpracovatelé ale cítí potřebu upravit ochranu osob před domácím násilím též dlouhodoběji.

Okruh osob, kterým je poskytována ochrana před domácím násilím, je pojat velice široce a zahrnuje manžele, manžele rozvedené, či jiné osoby žijící v domě či bytě, který je rodinnou domácností nebo i v případě, že žijí jinde než v rodinné domácnosti.

Ochrana spočívá v možnosti manžela podat soudu návrh směřující k omezení či vyloučení práva druhého manžela v domě či bytě bydlet, v případě, že společné bydlení se pro osobu výše uvedenou stane nesnesitelné z důvodu tělesného či duševního násilí nebo hrozby takového násilí. Soud může svým rozhodnutím právo omezit či vyloučit nejdéle na dobu šesti měsíců, ze závažných důvodů lze takto rozhodnout i opakovaně.

Osobně se domnívám, že úmysl zpracovatelů je velmi záslužný, neboť domácí násilí je opravdu problémem, který musí naše společnost konstruktivně řešit a okamžitá ochrana formou vykázaní násilníka ze společného bytu není ochranou do budoucna dostačující.

¹³⁰ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009), § 666 odst. 2

¹³¹ URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Důvodová zpráva. (citováno 23.3.2009). Důvodová zpráva k § 667-669, str. 153

Při výkladu všech shora uvedených ustanovení o manželském majetkovém právu však musíme přihlížet k obecným ustanovením o povinnostech a právech manželů obsaženým v dílu 4, oddílu 1 návrhu. Ta vedle vymezení pojmu obvyklé vybavení domácnosti, upravují též výživné mezi manžely, jejich vzájemné zastupování. Důležitá jsou též ustanovení o uspokojování potřeb rodiny rozlišující dle toho, zda manželé žijí v rodinné domácnosti nebo odděleně. Obstarávání záležitostí rodiny a rozhodování o záležitostech rodiny stanovují závazná pravidla, kdo a jakým způsobem je v rodinných záležitostech oprávněn jednat.

8. Závěr

Úprava společného jmění manželů, jak o ní bylo pojednáno na začátku mé práce, platí již více jak deset let. Lze říci, že je to doba dostatečná k zjištění jejich předností i naopak nedostatků. I samotná skutečnost, že rekonstrukce občanského práva s novým uspořádáním majetkových vztahů manželů je na světě, nás nutí ohlédnout se a zhodnotit tuto stále ještě platnou úpravu.

Kladně na stávající úpravě hodnotím především její snahu sjednotit manžele i ekonomicky, dle mého názoru, je pro manžele, jejichž prostředky jsou společné snazší finančně zajistit celou rodinu. A protože rodina je institucí, k jejímuž založení zpravidla dochází uzavřením manželství, s nímž je spojen vznik společného jmění, spatřuji toto ekonomické hledisko, jako hledisko hlavní.

Na druhé straně však tato ekonomická jednota přináší i značná rizika. Nejen aktiva jsou součástí společného jmění a právě závazky jsou to, co nepřiměřeně tvrdě dopadá i na manžela druhého a celou rodinu a často způsobuje velké nesnáze. Současná právní úprava nevystupuje příliš na ochranu manžela, kterého se závazek netýká. Z tohoto hlediska hodnotím stávající právní úpravu jako nevyhovující.

Na druhou stranu však nelze opomenout postavení věřitelů manželů či manžela, kteří mají taktéž právo na zákonnou ochranu svých práv.

Postavení těchto subjektů bude tedy vždy protikladné a při vzájemné ochraně práv, na kterou mají bezesporu každý právo, je správný kompromis opravdu těžké najít. Ohniskem mnoha problému je též neprůhlednost majetkových vztahů mezi manžely pro třetí osoby, pro které je pak těžké domáhat se svého uspokojení např. výkonem rozhodnutí.

Velkou výhodou institutu společného jmění je jistě i jeho stabilita, nelze jej svévolně zrušit a vypořádat. Tato skutečnost vnáší do závazkových vztahů s třetími osobami alespoň minimální míru právní jistoty.

Návrh nového občanského zákoníku ponechal majetkové společenství jako základní zákonné uspořádání, vedle něj však otevřel široké možnosti smluvní svobodě v majetkových vztazích manželů a snoubenců. Návratem k tradicím minulého století je jistě i režim oddělených majetků, který umožňuje, že společné jmění v žádné formě vůbec nevzniká.

Zařazení ustanovení o ochraně práv třetích osob nelze než vítat, samozřejmě za současného ohledu na práva manželů či jednoho z manželů, která dle mého názoru zpracovatelé při tvorbě těchto ustanovení měli na zřeteli.

Celkově lze shrnout, že zpracovatelé návrhu opravdu postihli určité sporné otázky, na které, za absence výslovné úpravy, neexistuje jednotný názor. Nově přidaná ustanovení o bydlení a domácím násilí jsou jen vyjádřením společenské aktuálnosti a nutnosti tyto problematiky upravit. Ustanovení o bydlení do manželského majetkového práva bezesporu náleží a domácí násilí jako aktuální problém sem lze také podřadit.

Nezbývá než konstatovat, že nám nová právní úprava přináší komplexnější úpravu majetkových vztahů manželů vycházející ze základních principů soukromého práva za současného přihlídnutí k moderním přístupům v této oblasti manželského práva.

Opravdovou kvalitu nové úpravy prověří až praxe a teprve s časovým odstupem poznáme, zda návrat k oddělenému jmění a široce pojatá smluvní volnost jsou krok správným směrem.

S jistotou však víme, že ani úprava obsažená v návrhu nového občanského zákoníku, stane-li se úpravou platnou, nebude jistě poslední. Nyní ať chceme, či nechceme, otázka jednotné evropské úpravy celého rodinného práva a s ním i problematiky manželského majetkového práva začíná na půdě evropských institucí nabývat pomalu reálných představ. Zda to však bude řešením nejlepším, si však ještě nyní netroufám hodnotit.

9. Seznam použitých zkratk

BSM	bezpodílové spoluvlastnictví manželů
SJM	společné jmění manželů
IZ	z.č.182/2006 Sb.,o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
ZoR	z.č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
o.z.	z.č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,v platném znění
o.s.ř.	z.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
obchod. zák./ObchZ	z.č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
trestní zákon	z.č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
Listina	z.č. 2/1991 Sb. Listina základních práv a svobod
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
NS ČSSR	Nejvyšší soud československé socialistické republiky
Sou R NS	Soubor rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu
sp.zn.	spisová značka

10. Použitá literatura a judikatura

1. Knihy:

Bičovský, J. *Bezpodílové spoluvlastnictví manželů*. Praha: Linde, 1993. 232 s. ISBN 80-85647-07-9

Dvořák, J. *Majetkové společenství manželů*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 275 s. ISBN 80-86395-70-7.

Dvořák, J., Spáčil, J. *Společné jmění manželů v teorii a judikatuře*. 2., rozš. vydání. Praha: ASPI, 2007. 252 s. ISBN 978-80-7357-262-4.

Holub, M. a kol autorů. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. aktualiz. a dopl. vydání. Svazek 1. Praha: Linde, 2003. 755 s. ISBN 80-7201-406-4.

Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. 1195 s. ISBN 80-7179-797-9.

Klimeš, L. *Slovník cizích slov*. 2., upravené vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 816 s.

Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualizované a doplněné vydání. 1. část. Praha: ASPI a.s., 2005. 524 s. ISBN 80-7357-127-7.

Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualizované a doplněné vydání. 3. část. Praha: ASPI a.s., 2007. 344 s. ISBN 978-80-7357-230-3.

Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. *Společné jmění manželů*. Praha: LINDE Praha a.s., 2000. 229 s. ISBN 80-7201-226-6.

Radvanová, S., Zuklínová, M. *Kurs občanského práva: instituty občanského práva*. 1. vydání. Praha: Beck, 1999. 227 s. ISBN 80-7179-182-2.

Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: Beck, 2006. 1465 s. ISBN 80-7179-486-4.

Štěpánová, S. *Společné jmění manželů a podnikání*. 1. vydání. Brno: Computer Press, a.s., 2006. 215 s. ISBN 80-251-1161-X.

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.a kol. *Občanský zákoník I. Komentář*. Praha: Beck, 2008. 1221 s. ISBN 978-80-7400-004-1.

2. Články:

Chalupa, L. *Hospodaření manželů se SJM mimo obvyklou správu*. Právní rozhledy, rok 2003 č. 1, s. 15

3. Elektronické dokumenty:

URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Návrh občanského zákoníku. (citováno 23.3.2009)

URL < [http:// www. obcanskyzakonik.justice.cz](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz) > Návrh zákona po zpracování připomínek. Důvodová zpráva. (citováno 23.3.2009)

4. Judikatura:

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 219/95

Nejvyšší soud

R 15/1964 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.11.1963, sp.zn. 3 Czc 55/63

R 70/1965 Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 12. 11. 1965, sp.zn. Prz 51/65

R 3/1968 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27.9.1967, sp.zn. 5 CZ 104/67

R 42/1972 Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR sp.zn. Cpj 86/71

R 27/2000 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 5. 1999, sp.zn. 31 Cdo 1704/98

R 52/2000 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 1999, sp. zn. 31 Cdo 870/99

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97. Soudní rozhledy 2000, č. 2, str.47

R 11/2001 Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.9.2000, sp.zn. 30 Cdo 1803/2000. Právní rozhledy 2003, č. 6, str. 307

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1.2001, sp.zn. 22 Cdo 2433/99. Sou R NS č. C 45

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 2. 2001, sp.zn. 22 Cdo 2289/99, Sou R NS č. C 259

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2001, sp.zn. 30 Cdo 257/2001. Právní rozhledy 2001,č. 11 str. 560

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 6. 2001, sp.zn. 22 Cdo 1509/1999. Soudní rozhledy 2001, č. 10, str. 349

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2001, sp.zn. 21 Cdo 2088/2000. Sou R NS č. C 596

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2001, sp.zn. 22 Cdo 2914/99. Právní rozhledy 2002, č. 2

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 12. 2001, sp.zn. 30 Cdo 1881/2001, Soudní rozhledy 2002, č.3, str. 85

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2002, sp.zn. 22 Cdo 1476/2000. Právní rozhledy 2002, č. 7

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 4. 2002, sp.zn. 22 Cdo 1717/2000. Právní rozhledy 2002,č. 8, str. 395

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 12. 2003, sp.zn.22 Cdo 980/2003. Sou R NS č. C 2101

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.7.2004, sp.zn.22 Cdo 700/2004. Právní rozhledy 2004, 4. 22, str. 843

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9. 2004, sp.zn. 22 Cdo 684/2004. Právní rozhledy 2005, č. 3, str. 98

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2004, sp.zn. 20 Cdo 1578/2003. Sou R NS č. C 3147

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.4. 2005, sp.zn. 22 Cdo 1593/2004. Právní rozhledy 2005, č. 15, str.566

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 4. 2005, sp.zn. 22 Cdo 2296/2004. Soudní rozhledy 2005, č. 9, str. 325

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 5. 2005, sp.zn.22 Cdo 1821/2004. Sou R NS č. C 3396

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.5.2005, sp.zn. 22 Cdo 2457/2004. Soudní rozhledy 2005, č. 10, str. 375

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.5. 2005, sp.zn. 28 Cdo 1889/2004. Sou R NS č. C 3476

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2005, sp.zn. 22 Cdo 1781/2004. Právní rozhledy 2006, č. 4, str. 152

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.8. 2005, sp.zn. 29 Odo 398/2005. Sou R NS č. C 3834

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2005, sp.zn. 29 Odo 162/2005, Sou R NS č. C 3833

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 3. 2007, sp.zn. 20 Cdo 3297/2006. Soudní rozhledy 2007, č. 12, str. 471

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005. Právní rozhledy 2007, č. 21, str. 792

Vrchní soud:

Rozsudek VS v Praze ze dne 25. 11. 1996, sp.zn. 5 Cmo 735/95. Právní rozhledy 1997, č. 4, str. 212

Ostatní soudy:

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23.7.1999, sp.zn. 10 Ca 196/99

11. Seznam příloh

1. Dohoda o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práv pro dobu po rozvodu

12. Příloha č. 1:

Příloha č. 1:

Níže uvedeného dne, měsíce a roku uzavřeli:

Účastník č. 1:

Pan [REDACTED], r.č. [REDACTED]

bytem [REDACTED]

a

Účastník č. 2

Paní [REDACTED], r.č. [REDACTED]

bytem [REDACTED]

tuto

DOHODU O VYPOŘÁDÁNÍ VZÁJEMNÝCH MAJETKOVÝCH VZTAHŮ A PRÁV PRO DOBU PO ROZVODU

I.

Účastníci činí nesporným, že za dobu trvání manželství nabyli do svého společného jmění manželů tyto nemovité a movité věci:

Nemovité věci:

1. rodinný dům čp. 467, postavený na st. poz. par.č. [REDACTED] zast. pl. a nádvoří v k.ú. [REDACTED]
2. st. poz. par.č. [REDACTED] zast. pl. a nádvoří o výměře 678m² v k.ú. [REDACTED].
3. rodinný dům čp. 777, postavený na st. poz. par.č. [REDACTED] zast. pl. a nádvoří v k.ú. [REDACTED]

4. st. poz. par.č. [REDACTED], zast. pl. a nádvoří o výměře 356m² v k.ú. [REDACTED].

Tyto nemovitosti jsou zapsané Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj, Katastrálním úřadem Příbram na LV č. [REDACTED] k.ú. [REDACTED], obec [REDACTED].

Movité věci

1. vybavení domácnosti v rodinném domě čp. 467 v [REDACTED]
2. vybavení domácnosti v rodinném domě čp. 777 v [REDACTED].
3. Další movité věci: osobní automobil Škoda Octavia reg. zn. [REDACTED], osobní automobil Škoda Fabia, reg. zn. [REDACTED], motorová pila značky Husqvarna, motocykl Suzuki reg. zn. [REDACTED], horské jízdní kolo zn. Author, sada zimních pneumatik zn. Dunlop, nůžky na keře zn. Husqvarna, horské jízdní kolo zn. Joko, fotografický přístroj zn. Kodak

Účastníci prohlašují, že ke dni uzavření této dohody neexistují žádné závazky patřící do jejich společného jmění.

II.

Účastníci této dohody se dohodli, že z věcí které jsou součástí jejich společného jmění manželů, přejdou do výlučného vlastnictví **pana [REDACTED] – účastníka č. 1** tyto ***nemovité věci:***

1. rodinný dům čp. 467, postavený na st. poz. par.č. [REDACTED] zast. pl. a nádvoří v k.ú. [REDACTED]
2. st. poz. par.č. [REDACTED] zast. pl. a nádvoří o výměře 678m² v k.ú. [REDACTED].

A z movitých věcí tyto:

osobní automobil Škoda Octavia reg. zn. [REDACTED], motorová pila značky Husqvarna, motocykl Suzuki reg. zn. [REDACTED], horské jízdní kolo zn. Author, sada zimních pneumatik zn. Dunlop

III.

Účastníci této dohody se dohodli, že z věcí které jsou součástí jejich společného jmění manželů, přejdou do výlučného vlastnictví **paní [REDACTED] – účastníka č. 2** tyto ***nemovité věci:***

1. rodinný dům čp. 777, postavený na st. poz. par.č. [REDACTED] zast. pl. a nádvoří v k.ú. [REDACTED]

2. st. poz. par.č. [REDACTED], zast. pl. a nádvoří o výměře 356m² v k.ú. [REDACTED].

A z movitých věcí tyto:

osobní automobil Škoda Fabia, reg. zn. [REDACTED], nůžky na keře zn. Husqvarna, horské jízdní kolo zn. Joko, fotografický přístroj Kodak

IV.

Účastníci se zavazují, že do 30 dnů od právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství podají návrh na vklad vlastnického práva k vypořádaným nemovitostem v souladu s touto dohodou.

V.

Účastníci prohlašují, že touto dohodou došlo k úplnému vypořádání jejich majetkových vztahů plynoucích z jejich společného jmění manželů.

Věci a jiné majetkové hodnoty, které nejsou uvedeny v této dohodě, a ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství účastníků této dohody náležely do společného jmění účastníků platí, že se stávají výlučným vlastnictvím toho z účastníků, který je měl ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství ve svém držení. Nemovitosti opomenuté v této dohodě náleží oběma se stejnými podíly.

Účastníci této dohody prohlašují, že tuto dohodu uzavřeli nikoliv v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek, je výrazem jejich svobodné a skutečné vůle. Dohodu si před jejím podpisem přečetli, s jejím obsahem souhlasí, což stvrzují vlastnoručními podpisy.

V [REDACTED] dne 23.3.2009

.....
účastník č. 1

.....
účastník č. 2

13. Resumé a klíčová slova

Community property

Gemeinsames Vermögen der Ehegatten

Die Vermögensbeziehungen der Ehegatten sind im Bürgerlichen Gesetzbuch geregelt.

Ein gemeinsames Vermögen der Ehegatten ist der Hauptinstitut der ehelichen Gütergemeinschaft, die nur zwischen der Ehegatten entstehen kann. Es entsteht nach dem Eintritt in die gültige Ehe. Damit die gültige Ehe entstehen kann, müssen die gesetzlichen Anforderungen erfüllt werden.

Auch in der ungültigen Ehe entsteht das gemeinsame Vermögen der Ehegatten, die nur bis den Zeitpunkt dauert, wann das Gericht aufgrund des Vorschlags die Ungültigkeit ausspricht.

Das Gesetz regelt, welche Vermögenswerte das gemeinsame Vermögen der Ehegatten bilden und welche im ausschließlichen Eigentum der Ehegattin und des Ehegatten bleiben. Zu den gemeinsamen Sachen gehört alles, was beide Ehegatten oder einer der Ehepartner während der Ehe erworben haben. Vor allem die Aktiva, aber auch die Passiva – Schulden.

Die Vermögenswerte, die jeder der Ehepartner noch vor der Ehe erworben hat, bleiben auch während der Ehe nur in seinem Eigentum. Auch persönliche Gegenstände (wie z.B. Bekleidung oder Kosmetik) sind nicht gemeinsam. Gewöhnliche Verwaltung des gemeinsamen Vermögens üben beide Ehegatten im Verlauf der Ehe selbst aus.

Die Novelle des Bürgerlichen Gesetzbuchs aus dem Jahre 1991 hat den Ehegatten ermöglicht, den Inhalt ihres gemeinsamen Vermögens zu ändern. Seit dieser Zeit können die Ehegatten das gemeinsame Vermögen der Ehegatten aufgrund des Vertrags auf den gewöhnlichen Hausrat einschränken oder andererseits erweitern.

Für alle diesen Verträge setzt das Gesetzbuch eine Form der notariellen Eintragung fest. Das gemeinsame Vermögen der Ehegatten geht mit dem Ende der Ehe unter. Die Ehe endet mit dem Tod eines Ehegattes oder mit der Scheidung. Das Gesetz sagt, dass man nach der Auflösung der Ehe die Eigentumsauseinandersetzung durchführen muss.

Die beste Weise, wie das gemeinsame Eigentum zu trennen, ist ein Abkommen zwischen den Ehegatten abzuschließen. Das Abkommen ermöglicht ihre Hobbys und persönliche Beziehungen zu den Vermögenswerten zu berücksichtigen. Wenn sich die Ehegatten auf der Gütertrennung nicht einigen können, muss das Gericht aufgrund des Vorschlages entscheiden.

Falls das Abkommen nicht abgeschlossen wurde und der Antrag nicht gestellt wurde, gilt, dass nach drei Jahren die beweglichen Sachen derjenige besitzt, der diese Gestände für seinen persönlichen Gebrauch oder für den Gebrauch der Familie benutzt. Unbewegliche Sachen bleiben beiden Ehegatten gemeinsam. Diese Regelung schützt vor allem die dritten Personen, die in die Verpflichtungsverhältnisse mit der Ehegatten eintreten.

Die tschechische Regelung kommt aus dem Prinzip der Gütergemeinschaft aus. Nach vielen Novellen des Bürgerlichen Gesetzbuchs bleibt die Regelung des ehelichen Güterrechts nicht entsprechend. Auch diese Tatsache war der Grund für Entstehung des neuen Bürgerlichen Gesetzbuchs. Jetzt erwarten wir nur seine Genehmigung.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Manželství	marriage
Jmění	property
Vypořádání	settlement